

MASTEROPPGAVE

Samisk institusjonsbygging

*Institusjonaliseringsprosesser i Várdobáiki samisk
språk og kultursenter*

Kjersti Myrnes Balto

Høgskolen i Harstad

Institutt for Økonomi- og samfunnsfag

Master i Ledelse

Juni 2013

Høgskolen i Harstad
Harstad University College

Havnegata 5
NO-9480 Harstad
Norway

Phone: +47 77 05 81 00
Fax: +47 77 05 81 01
postmottak@hih.no
www.hih.no

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en del av et studie som startet som videreutdanning i ledelse ved Høgskolen i Harstad. Oppgaven er skrevet med bakgrunn i min kjennskap til samisk institusjonsutvikling i Nordre Nordland og Sør-Troms og min nyvunne kunnskap i institusjonsteori gjennom videreutdanningen. Ved valg av problemstilling var jeg bevisst på at dersom jeg skulle kunne gjennomføre undersøkelsen slik jeg hadde tenkt ved siden av mitt arbeide på Várdobáiki måtte jeg velge et tema som jeg virkelig var interessert i. Det måtte bli et tema som omhandlet samiske institusjoner.

Jeg vil rette en stor takk til Marit Myrvoll og Eva Josefsen som hjalp meg til å sortere tankene slik at jeg så at det var mulig for meg å velge en vinkling som gjorde at jeg kunne gjøre undersøkelsen i forhold til min egen institusjon, Várdobáiki sámi guovddáš – samisk senter. Ekstra stor takk til Marit for uvurderlig hjelp med språkvask i slutfasen.

En spesiell takk til mine informanter som har delt sine tanker med meg og slik gjorde undersøkelsen min mulig. Jeg vil også rette en stor takk til min veileder, Trude Høgvold Olsen som har vært til god hjelp og støtte. Du har fått meg til å se sammenhenger mellom datamaterialet og teorien som jeg ikke ante var der.

Takk til Elias, familie og venner som er rundt meg i dagliglivet for at dere har vist forståelse for at jeg i lange perioder har brukt ettermiddags- og kveldstimer til faglitteratur og arbeid med innleveringer og oppgaveskriving. Av mange gode venner som har støttet meg i arbeidet må jeg spesielt takke Ann Ragnhild Broderstad som har vært en god venn og huslege ved behov og ikke minst motivasjonsfaktor i arbeidet med oppgaven. Takk også til ansatte på Várdobáiki som hele tiden har hatt en viktig rolle i institusjonaliseringsprosessene som jeg har forsket på, uten dere, ingen institusjonalisering, og heller ingen undersøkelse!

Sammendrag

Tema og bakgrunn for problemstillingen er oppbygging og i særdeleshet institusjonaliseringsprosesser knyttet til samiske institusjoner. Det har de siste ti-år vært en utstrakt institusjonsoppbygging i det samiske samfunn. Begrepet institusjon brukes om virksomheter som skal ivareta oppgaver som har en viss samfunnsinteresse, og institusjonalisering er oppfattet som etablering av disse.

I denne oppgaven bruker jeg institusjonell teori for å finne ut hva institusjonalisering i følge litteraturen innebærer og hvordan institusjonaliseringsprosesser kan foregå. Målet er å undersøke om og hvordan samiske behov eller interesser kan institusjonaliseres i et samisk senter. I arbeidet med oppgaven bruker jeg institusjonell teori, hovedsakelig gjennom litteratur av P. Selznick og W. R. Scott.

Metoden jeg har brukt er en kvalitativ studie med datainnsamling gjort gjennom intervju. Undersøkelsesområdet er regionen hvor Várdobáiki samisk senter er lokalisert, og i en viss grad prosesser innenfor senteret. Jeg viser at det har foregått to ulike typer institusjonaliseringsprosesser ved å se spesielt på to ulike tiltak ved Várdobáiki samisk senter. Jeg har også brukt dokumenter for å finne data til bruk under eksemplifisering av de to institusjonaliseringsprosessene.

Mine funn viser at samiske behov knyttet til begge eksempler er tydelig institusjonalisert. Jeg viser også at det har pågått to ulike typer institusjonaliseringsprosesser, agentbasert og naturlig.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema og problemstilling	1
1.2	Problemstilling og forskningsspørsmål	3
1.3	Samiske lokalsamfunns interesser	4
1.4	Bakgrunn for oppbygging av samiske sentre i Norge	4
1.5	Bakgrunn for og etablering av Várdobáiki samisk senter	5
2	Teoretiske perspektiver	7
2.1	Folkelig forståelse av begrepet institusjon	7
2.2	Institusjonell teori og begrepsavklaringer	7
2.3	Regulative, normative og kognitive element, tre ulike pilarer i institusjoner	8
2.4	Institusjonalisering som prosess	10
2.5	Samiske virksomheter og institusjonsbygging i lys av institusjonell teori.....	11
2.6	Teoretisk ramme for institusjonalisering	12
2.7	Hvordan oppstår institusjoner.....	12
2.8	Omgivelsenes rolle i institusjonsdanning	15
3	Metodiske tilnærminger	17
3.1	Utvelgelse av informanter	17
3.2	Dokumentstudie.....	18
3.3	Intervjuguide og gjennomføring av intervju.....	18
3.4	Fremgangsmåte for dataanalyse	19
3.5	Vurdering av det kvalitative materialet	20
3.6	Egen rolle og bruk av egen arbeidsplass som analyseenhet	20
4	Samiske lokalsamfunn og samiske interesser	23
4.1	Samiske lokalsamfunn	23
4.2	Samiske interesser	25
5	Pilarene i institusjonene	29
5.1	Regulerende element i datagrunnlaget	29
5.2	Normative element i datagrunnlaget.....	34
5.3	Kognitive element i datagrunnlaget.....	38
5.4	Enkeltelement kan være byggesteiner i flere pilarer.	43

5.5	Har det foregått en institusjonalisering av Várdobáiki samisk senter?	44
6	To forskjellige institusjonaliseringsprosesser ved Várdobáiki samisk senter.....	47
6.1	Helsetreff, et etablert tiltak under Várdobáiki	47
6.2	Samisk museum, en avdeling under Várdobáiki samisk senter.....	52
6.3	Hvordan en institusjonaliseringsprosess kan beskrives	59
7	Avslutning og konklusjon	61
7.1	Sammenheng mellom samiske lokalsamfunn, verdier og pilarer i institusjoner	61
7.2	En praktisk modell som viser hvordan institusjonaliseringsprosesser kan foregå	62
7.3	Oppsummering	63
	Referanseliste	65
	Dokument	66
	Nettressurser	66
	Figurliste.....	67
	Vedlegg 1: Intervjuguide.....	69
	Vedlegg 2: Informasjon til informanter	71

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Det eksisterer i dag en rekke virksomheter eller samiske organisasjoner som blir omtalt som samiske institusjoner. Det dreier seg for eksempel om utdannings-institusjoner, media, museer, teatre, festivaler, duodji¹-organisasjoner språksentre og kultursentre. Mange av disse har fått status som institusjoner fordi begrepet institusjon ofte brukes blant både politikere og andre om organisasjoner eller virksomheter som er ønsket og som gir tilbud til allmennheten. I Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling sies det innledningsvis at

Sametingsrådet betrakter samiske institusjoner som virksomheter som springer ut av og fungerer i en samisk samfunnssammenheng og samisk offentlighet (Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling 2008:4)².

Det er likevel grunnleggende forskjeller på en organisasjon og en institusjon. En organisasjon etableres gjennom en aktiv handling, det settes opp en viss formalitet med målformuleringer og individer og grupper som settes i relasjon til hverandre gjennom ulike strukturer. Det vil foregå prosesser innenfor organisasjonen og det vil eksistere et sett med “regler” som er av formell eller uformell karakter. Begrepet institusjon er i følge teorien mer omfattende. I tillegg til at en institusjon normalt har organisasjonens byggesteiner vil det finnes andre verdier i institusjonen (Selznick 1997).

Historisk sett er samisk institusjonsbygging en ny aktivitet og det finnes lite forskning på temaet. Det finnes ikke forskning som går på institusjonaliseringsprosesser innenfor etablerte samiske sentre og det er derfor spesielt interessant å gjøre en undersøkelse som dreier seg om dette.

Jeg vil innledningsvis klargjøre forskjellen på organisasjoner og institusjoner med en sammenfatning av Philip Selznick (1997).

Organisasjoner er tekniske instrumenter, beregnet på å være midler til å nå bestemte mål. De vurderes på tekniske premisser; de lar seg skifte ut. Institusjoner kan til dels være teknisk rettet, enten de oppfattes som grupper eller sedvaner, men de har også en

---

¹ Duodji er samisk handverk, duodjiorganisasjoner er også næringsinstitusjoner

² <http://www.sametinget.no/Dokumenter>

naturlig dimensjon. De er et produkt av samspill og tilpasning; de blir bærere for gruppeidealisme; de lar seg i mindre grad skifte ut (Selznick 1997:29).

Etablering av samiske institusjoner har vært en ønsket utvikling, spesielt fra pressgrupper som samiske foreninger og ildsjeler som har stått på for å få ansvarliggjort arbeid med bevaring og utvikling av samisk kultur. Et langvarig samepolitisk engasjement gjennom samiske pressgrupper førte til at Stortinget i 1987 vedtok Sameloven som la grunnlaget for etablering av Sametinget i 1989. I 1988 vedtok Stortinget en ny paragraf i grunnloven (1988) som understreker Norges ansvar i relasjon til samene som folkegruppe. Etter at Sametinget ble etablert i 1989 har det vært en del av offentlig norsk samepolitikk å etablere og bygge opp samiske sentre og andre samiske virksomheter, for å ivareta arbeidet med samiske saker. I St.meld.nr. 28(2007-2008) *Samepolitikken* er de samiske sentrene blitt løftet frem som viktige areaner.

Den moderne samiske institusjonsbyggingen kom i gang på 1970-tallet. (Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling 2008:5). Bakgrunn for etablering av samiske kultursentre har hovedsakelig vært lokale initiativ med bakgrunn i et ønske om å få ivaretatt samisk språk og kultur innenfor faste rammer.

Det finnes flere forståelser av begrepet institusjonalisere. Fra et brukersynspunkt har jeg erfart at det å institusjonalisere samiske saker oppfattes som å flytte ansvaret for arbeid med samiske saker fra ideelt, dugnadsbasert arbeid og over til en virksomhet med ansatte medarbeidere. Med utgangspunkt i organisasjonsteorien vil dette være det som skjer når man etablerer en organisasjon som skal ivareta disse oppgaver, og det er også et naturlig forstadium til en institusjonaliseringsprosess.

Philip Selznick sier at “den viktigste betydningen av å institusjonalisere er kanskje å innføre verdier som ligger utenfor de tekniske kravene de aktuelle oppgavene stiller” (Selznick 1997: 26). Kan man se at samiske interesser/behov blir institusjonalisert gjennom et samisk senter? Med Selznicks definisjon av å institusjonalisere vil en naturlig innfallspport være å undersøke om og i såfall hvordan samiske verdier kan bli en så viktig del av et samisk senter at de som kommer i befatning med det intuitivt oppfatter at dette er et samisk senter.

Organisasjoner vil stå i relasjon til sine omgivelser. Et eksempel på relasjon er at organisasjoner er avhengig av ulike ressurser som finnes i omgivelsene. Et annen relasjon er at omgivelsene vil påvirke organisasjonens eksistens gjennom å akseptere eller ikke akseptere tjenester som ytes fra organisasjonen (Hatch 2001). Dette vil også påvirke prosessene som pågår etter at en organisasjon er formelt etablert. Det vil være interessant å se på hvilken rolle omgivelsene har i institusjonaliseringsprosesser når det gjelder samiske virksomheter.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Med bakgrunn i tema som jeg ønsker å behandle samt ovenstående spørsmålsformuleringer har jeg følgende problemstilling:

Hvordan kan et samisk lokalsamfunns interesser identifiseres og institusjonaliseres gjennom et samisk senter?

For å se på hvordan samiske interesser blir institusjonalisert i en organisasjon er det også nødvendig å se på hva institusjonalisering innebærer og hvordan den kan foregå. Dette vil bli redegjort for i teorikapittelet. For å konkretisere problemstillingen har jeg formulert tre forskningsspørsmål som jeg vil se på.

- 1) Hva er samiske lokalsamfunn og samiske interesser?
- 2) Hva anses som viktige pilarer i en samisk institusjon?
- 3) Hvordan kan en institusjonaliseringsprosess beskrives?

Resultatet av undersøkelsen vil være en beskrivelse og drøfting av hvordan institusjonalisering av samiske interesser og behov foregår. Undersøkelsen vil ha et fokus på hvordan brukernes interesser fanges opp og hvilke verdier som blir integrert i senteret. Det vil også bli drøftet hvordan institusjonaliseringen skjer og hvilke aktører som er aktive i prosessene.

1.2.1 undersøkelsesområde

Det finnes flere samiske sentre i Norge. Jeg har valgt å konsentrere oppgaven rundt Várdobáiki samisk senter som har sitt virksomhetsområde i Nordre Nordland og Sør-Troms. Jeg ønsker likevel at kunnskapen som genereres ut fra undersøkelsen skal være overførbar og kunne være til hjelp for andre som skal arbeide med å bygge opp en samisk organisasjon med

tanke på å gi tilbud til samiske brukere i andre områder. Dette med bakgrunn i at samiske problemstillinger som dreier seg om ivaretagelse av samisk språk og kultur er tilnærmet like i ulike områder og en kan tenke seg at måter å institusjonalisere en samisk organisasjon vil være like fra sted til sted.

1.3 Samiske lokalsamfunns interesser

I problemstillingen min har jeg brukt begrepet “*samisk lokalsamfunns interesser*”. Et samisk lokalsamfunn er i likhet med andre lokalsamfunn preget av mange ulike interesser. Jeg konsentrerer oppgaven om det som er særskilt samiske interesser. I grunnloven §110a er samiske interesser sikret gjennom følgende lovformulering: “*Det paaligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.*”³ Denne lovparagrafen kom inn i Grunnloven i 1988 og den bygger på det syn at Norge har et særlig ansvar for den samiske folkegruppe og samisk kultur (Andenæs 1997: 436-437). Begrepene språk, kultur og samfunnsliv som her er brukt finner man igjen i målparagrafer til både samiske sentre og samiske organisasjoner. Dette ser vi for eksempel i målparagrafene til Várdobáiki samisk senter:

Fra Várdobáikis vedtekter, § 2 Formål:

Selskapet Várdobáiki BA er et samisk senter for Sør-Troms og Nordre Nordland med formål å videreføre og forvalte samisk språk, historie, kultur og samfunnsliv i regionen. Várdobáiki skal bidra til et inspirerende miljø i tråd med samiske verdier og tradisjoner i området⁴

Jeg har valgt å avgrense oppgaven til å handle om det som omfatter kultur, språk og samfunnsliv.

1.4 Bakgrunn for oppbygging av samiske sentre i Norge

De tidlige etableringer av det som i dag omtales som samiske sentre begynte ofte som etablering av et møtested, mens det etter hvert er fokusert mer på delvis offentlige tilbud til brukere. Norut Alta, har på oppdrag fra Sametinget evaluert språksentrene i 2012. (Nygård et al 2012). Her beskrives de elleve samiske språksentre som får driftstilskudd fra Sametinget. Språksentrene er på overordna nivå like men har på lokalt nivå ulike utfordringer. “*Noen steder er språksentrene en integrert del av samiske lokalsamfunn, andre plasser er de å regne som ”samiske øyer” i norske majoritetssamfunn.*” (ibid)

---

³ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/NOUer/1999/NOU-1999-22/8/2/2.html?id=142017>

⁴ <http://www.vardobaiki.no/web/index.php?bajitsladja=2&bajitvsladja=11&giella1=nor>

1.5 Bakgrunn for og etablering av Várdobáiki samisk senter

I Sør-Troms og Nordre Nordland har det gjennom de siste 35 år vært arbeidet med tiltak for å synliggjøre, bevare og utvikle den samiske kulturen i regionen. Dette arbeidet er hovedsakelig gjort gjennom foreninger. Den første samiske foreningen i regionen ble etablert i 1977 og det ble etter hvert etablert flere. Siden har dette vært et område med stor tetthet av samiske foreninger, og samiske interesseforeninger⁵. Foreningenes aktiviteter har spent seg over et stort spekter, fra å være sosiale arenaer, kursarrangører og pressgrupper til samepolitiske aktører. De samiske aktørene har også arbeidet for å få kommunene til å ivareta samiske spørsmål, spesielt innenfor undervisning, dette ble organisert gjennom en foreldreforening.

Ardis Ronte Eriksen fra Skånland var leder i kulturutvalget til Hinnøy og omegn sameforening på første halvdel av 1980 -tallet. Hun forteller at foreningen så et behov for å få organisert en infrastruktur som blant annet kunne ta i mot henvendelser i forhold til samisk kultur i regionen og særlig være en aktør for å få koordinert aktiviteter og vekst. Hinnøy og omegn sameforening gjorde i 1982 et vedtak om å arbeide med å få bevart et samisk gårdstun fra eldre bosetting i regionen. Kulturutvalget som Eriksen var leder av var svært aktivt og arbeidet resulterte i etablering av Gállogieddi⁶ samisk gårdstun, i Evenes, med åpning i 1990. Várdobáiki museum overtok driftsansvaret for Gállogieddi i 2010. Eriksen forteller at også restaurering av Vilgesvarre⁷ markesamiske boplass i Skånland startet som et resultat av kulturutvalgets arbeid.

Arbeid for å få et kultursenter etablert fortsatte og ble gjort gjennom flere arbeidsgrupper på 1990 tallet. I disse ulike arbeidsgruppene var det representanter fra ulike foreninger og kommuner. I 1994 ble det første språkprosjektet startet og samisk språksenter ble etablert i 1999. Etter et flerårig arbeid innenfor planprosjekt og annen prosjektbasert virksomhet ble Várdobáiki samisk senter etablert i 2002. Som med-etablerere var de fleste samiske foreninger i regionen i tillegg til mange privatpersoner og flere kommuner i regionen.

---

⁵ Samiske interesseforeninger er for eksempel samiske næringsforeninger. Disse foreningene har et begrenset interessefelt

⁶ Gállogieddi er det samiske navnet på en gammel samisk gård som ble restaurert til samisk friluftsmuseum allerede i 1990. Navnet er satt sammen av de to samiske ordene «gállo» som på lokal samisk dialekt betyr stor stein og «gieddi» som betyr eng eller voll.

⁷ Direkte oversatt betyr Vilgesvarre hvitfjell. Det norske navnet er Blåfjell

1.5.1 Oppgavens struktur

Oppgavens struktur er i stor grad bestemt av mine forskningsspørsmål. I kapittel to presenteres det teoretiske rammeverk for oppgaven. I kapittel tre presenteres de metodiske valg jeg har gjort. Jeg vil også komme inn på utfordringer knyttet til rollen som leder for den institusjonen jeg forsker på. I kapittel fire ser jeg på mitt forskningsspørsmål om samiske interesser og samiske lokalsamfunn. Kapittel fem er hoveddelen av analysen hvor jeg ser generelt på mine funn som kan knyttes til de tre institusjonelle pilarene som består av regulative, normative og kognitive element. I kapittel seks vil jeg gjennom to konkrete eksempler vise hvordan institusjonalisering i et samisk senter kan beskrives. I siste kapittel oppsummerer jeg og kommer med avsluttende konklusjoner. Jeg presenterer også en praktisk modell som viser institusjonaliseringsprosesser ved et samisk senter.

2 Teoretiske perspektiver

Jeg vil se på problemstillingen min i lys av institusjonell teori, hovedsaklig med utgangspunkt i Selznick (1997) og Scott (2008). Dette kapittelet inneholder teori knyttet til ulike deler av institusjonaliseringsprosesser, samt definisjoner og forståelser av begrep knyttet til institusjonalisering.

2.1 *Folkelig forståelse av begrepet institusjon*

«Skal du som ikke arbeider innenfor helsetjenesten skrive om institusjonalisering?» Dette er en type spørsmål jeg har møtt fra flere hold når jeg har fortalt hva jeg skal skrive oppgave om. Mange forbinder begrepet institusjon med bolig for ressurstrengende personer, det kan være sykehjem eller andre typer boliger. Jeg har også fått inntrykk av at det å *institusjonalisere noe og å bli institusjonalisert* ofte oppfattes som noe negativt, det knyttes til å bli værende permanent på en institusjon under fremmede og uvante regler og normer. Jeg ser at den folkelige forståelsen av begrepet kan ha visse likhetstrekk med definisjoner av begrepet *institusjonalisere* som man finner i ledelses- og organisasjonsteorier. Det at man gjennom institusjonalisering skaper noe permanent og varig, kan sammenlignes med situasjonen for de som bor på sykehjem.

Jeg vil se på den delen av betydningen i begrepet å *institusjonalisere* som har med ønsket institusjonsbygging å gjøre. I dette tilfellet, det som innebærer at man får en ønsket og varig innlemmelse av samiske verdier i en organisasjon.

2.2 *Institusjonell teori og begrepsavklaringer*

Den amerikanske sosiologen Philip Selznick betraktes av mange som opphavsmann til institusjonell teori (Hatch 2001:102). Selznicks perspektiv på ledelse omtales i moderne litteratur som et institusjonelt perspektiv på ledelse, eller verdibasert ledelse (Jacobsen og Thorsvik 2007: 412). Selznick diskuterer hva institusjonalisering innebærer, mens Scott (2008) har gitt oss begrep for å se på og forklare hva institusjoner består av, noe som kan bidra til at vi enklere kan forstå institusjoner og institusjonaliseringsprosesser. Jeg vil i de forskjellige underkapitler av dette kapittelet gå nærmere inn i Selznicks og Scotts litteratur, og jeg vil knytte det til hvordan jeg tenker at dette kan sees på i forhold til samiske institusjoner.

2.3 *Regulative, normative og kognitive element, tre ulike pilarer i institusjoner*

W. Ricard Scott (2008) har presentert et rammeverk for ulike element som inngår i en institusjon. I følge Scott består institusjoner av regulative, normative og kulturelle-kognitive⁸ elementer som sammen med tilhørende aktiviteter og ressurser, gir stabilitet og betydning til sosialt liv (Scott 1998:48). Disse tre typer element fungerer som byggesteiner i en institusjon. Element av samme type sorteres i hver sine pilarer. Hver institusjon vil normalt ha alle typer elementer i seg, men i varierende mengde. Herunder vil jeg gi en oversikt over inndeling og sortering av ulike elementer .

2.3.1 *Regulative element*

Regulative element er element som virker regulerende, det kan for eksempel dreie seg om regler, lover, økonomi, lønnsomhet, eierskap, vedtekter, regler, avtaler og sanksjoner. Disse typer elementer kan knyttes til tvang, men er også eksempler på virkemidler som brukes for å begrense og styrke sosial atferd (Scott 2008: 53). Når det gjelder samiske sentre, er blant annet årlige tilsagnsbrev fra Sametinget med vilkår for tilskudd et klart regulativt element for drift av institusjonene, men også reguleringer som går på generelle forhold som er utenfor senteret får betydning for drift og virksomhet. Et samisk senter kan for eksempel vise til lover og forskrifter knyttet til samiske stedsnavn vil det ha betydning for senterets arbeid med samiske stedsnavn.

2.3.2 *Normative element*

Normative element kan dreie seg om både verdier og normer. Normer kan opptre som uskrevne regler og knyttes ofte til måte å opptre på eller måten man gjør ting på. Denne typen element kan for eksempel være sosiale forpliktelser eller en slags bindende forventning. De legitimeres gjerne gjennom moral og samfunns holdninger. Det dreier seg også om roller, koder, kunnskap og lignende. Disse element bekrefter rettigheter og gir ansvar og privilegier, plikt og mandat. Normer kan knyttes til følelser av ære, stolthet eller skam (Scott 2008:51 og 55).

De samiske språksentrenes misjon er å bidra til å bevare, revitalisere og utvikle samisk språk. Det er klare forventninger til at samiske sentre i tillegg til å tilby språkkurs, skal skape språk-arenaer og slik bidra til at samisk skal bli et aktivt samtalepråk i regionen.

---

⁸ I utgaven fra 2008 bruker Scott begrepet kulturelle-kognitive element. I tidligere utgaver har han brukt kognitive element. Jeg vil i fortsettelsen bruke begrepet kognitive element.

2.3.3 Kognitive element

Kognitive element knyttes til felles forståelse og ting som er tatt for gitt (Scott 2008:51). De kobles også til tankeprosesser og oppfattelse som fører til egne fortolkninger hos hver enkelt, slik Kaufmann og Kaufmann har uttrykt det (2009:26). Disse element dreier seg også om meningsdannelse som skapes og vedlikeholdes gjennom møter og samhandling mellom folk. Kognitive element kan tas som objektive element, men tanker og meninger vil alltid være under stadig endring. Institusjoner er også med på å påvirke hva folk retter oppmerksomheten mot og hvordan de forstår seg selv og sine omgivelser (Scott 2008:57).

I samisk sammenheng vil man finne flere kateorier av «objektive» meninger, både blant samer og ikke-samer. En enkel kategorisering kan være «for» eller «mot». De som er «for» har holdninger som ivrer for å ivareta samisk kultur, for å ha egne tilrettelagte tilbud på bakgrunn av samisk kultur.. De som er «mot» er enten direkte mot, eller også aktivt likegyldig ved å fremheve at det ikke har noen betydning. Jeg vil vise i dataanalysen at det har vært endringer, det er flere som er «for» det samiske nå enn tidligere. Dette mener jeg man må se i sammenheng med institusjonalisering av samiske sentre. Samiske sentre både påvirker holdninger og blir påvirket av holdninger.

Marit Myrvoll har i sin doktoravhandling «*Bare gudsordet duger*» beskrevet fornorskningsperioden (2010). Fornorskningsperioden varte i om lag 100 år, fra 1850 til etter andre verdenskrig og er årsak til en alminnelig oppfatning om at samisk språk og kultur er mindre verd enn den norske (Myrvoll 2010:49).

Stolthet og mindreverdighetsfølelse kan være deler av både normative og kognitive pillarer i en institusjon. Det foregår ellers prosesser som hver skaper typer element, for eksempel vil det i regulative prosesser skapes regler for sanksjonsformer etc. (Scott 2008:52).

2.3.4 Tre pilarer – bærende hver for seg eller sammen

Det er ulike oppfatninger om hvilke element som er mest bærende for institusjoner. Økonomer vil hovedsakelig se de regulerende element som bærende (Scott 2008 :52). Enkelte institusjoner kan bestå av bare en type element, men de fleste består av flere ulike kombinasjoner (ibid:62). Scott fremhever at sosiale systemer som består av alle elementer kan ha enormt stor styrke: « I stabile sosiale systemer, ser vi praksis som vedvarer og forsterkes

fordi de blir tatt for gitt, normativt godkjent og støttet av autoriserte krefter. Når stolpene er tilpasset, kan styrken av deres samlede styrke være formidabel» (ibid s 62).

2.4 *Institusjonalisering som prosess*

Institusjonalisering er en prosess som pågår over tid. I arbeidet med bevaring og utvikling av samisk kultur brukes institusjonsbygging som et verktøy for å sikre fokus på samisk kultur. Det å bygge opp en institusjon er ikke noe som kan gjøres gjennom et vedtak eller over kort tid. «Institusjonalisering avspeiler organisasjonens egen spesielle historie de mennesker og grupper som har inngått i den, de verdiene de har skapt, samt måten institusjonen har tilpasset seg sine omgivelser på». (Selznick 1997:25).

Selznick mener at den viktigste betydningen av begrepet «å institusjonalisere» er «å innføre verdier som ligger utenfor de tekniske kravene de aktuelle oppgavene stiller» (ibid:26). Disse verdiene kan man kategorisere i tre ulike «bokser» og ende opp med det som Scott omtaler som regulative, normative og kognitive pilarer (Scott 2008).

De tre hovedelementene i institusjoner; regulative, normative og kognitiv elementer, kan også sees på som mekanismer som skaper eller kan brukes for å skape institusjonalisering (Johansen et al. 2010). Dette vil jeg komme tilbake til i dataanalysen når jeg for eksempel ser på at respekt for eldre er en verdi som brukes til å starte institusjonaliseringsprosesser.

2.4.1 *Tekniske og institusjonelle omgivelser*

Jacobsen og Thorsvik (2007) beskriver omgivelser som alle forhold utenfor en organisasjon som kan påvirke organisasjonen. Organisasjonene er ofte avhengige av oppslutning og legitimitet i omgivelsene for å overleve (ibid). Jacobsen og Thorsvik (2007) klassifiserer omgivelsene i enten tekniske eller institusjonelle omgivelser. Tekniske omgivelser påvirker i hovedsak hvordan organisasjoner løser oppgavene for å nå sitt mål. Institusjonelle omgivelser dreier seg i hovedsak om hvilke oppfatninger, verdier, normer og forventninger som er utbredt i omgivelsene og hvordan de kan være bestemmende for hvordan organisasjonene oppfattes i omgivelsene (ibid). Dette medfører at institusjonelle omgivelser vil legge press på organisasjoner slik at organisasjonen framstår slik at aktører i omgivelsene tenker positivt omkring organisasjonen.

2.5 Samiske virksomheter og institusjonsbygging i lys av institusjonell teori

I innledningskapitlet har jeg skrevet om bakgrunn for samiske sentre. Alt som har skjedd innenfor den samiske kulturmobiliseringen er en del av de samiske sentrenes generelle historie. Når det gjelder hvert enkelt senters spesielle historie så er den hovedsakelig å finne lokalt og regionalt i det arbeidet som er gjort forut for og i tilknytning til etablering av sentrene. I følge Selznick (1997) vil dette avspeiles i organisasjonene.

Etter for forskningsperioden har samer og andre generelt over tid oppfattet det som mindreverdig å være same. Samisk språk som hjemmespråk forsvant fra nesten alle hjem (Eriksen 2009). Fra ca 1970 og videre er det blitt mer og mer sosialt akseptabelt å være same og engasjere seg for ivaretagelse av samisk kultur. Dette tydeliggjøres gjennom de regulative element som grunnlovens paragraf 110a (1988) og sameloven (1987) er eksempler på.

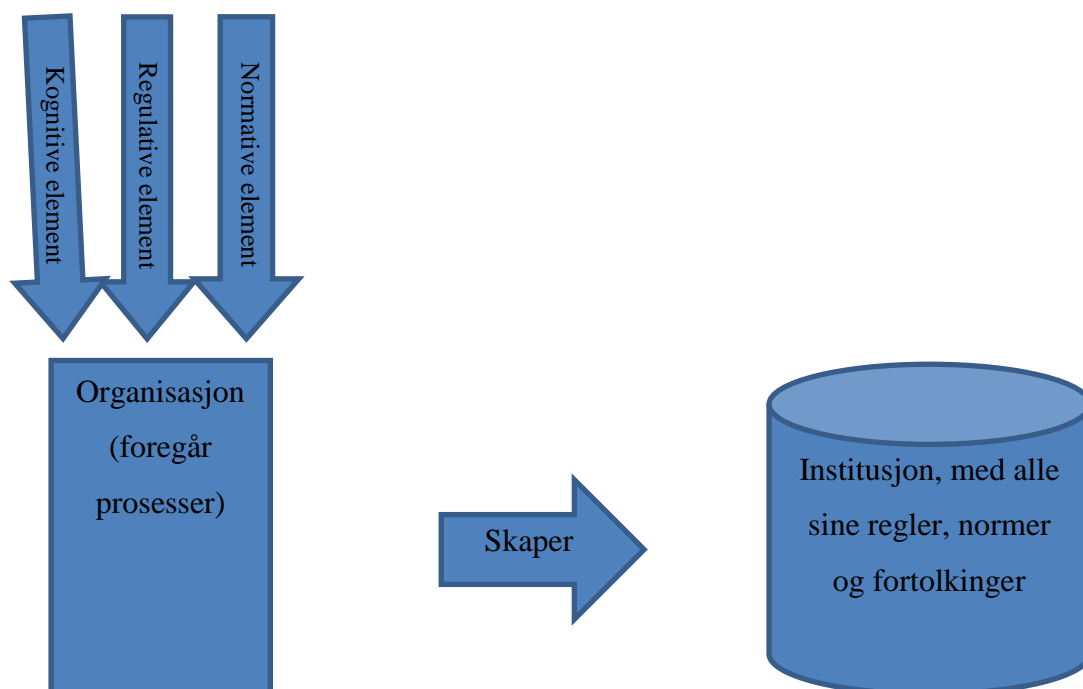
Ved prosesser som pågår innenfor de samiske institusjoner vil det gjennom bruk av ulike ressurser skapes virksomheter som er stabile og som kontinuerlig yter samiske saker oppmerksomhet. Gjennom institusjonsbygging ønsker man generelt å være mindre avhengig av den usikre ressursen som privatpersoner og privat engasjement representerer.

I min problemstilling reiser jeg spørsmålet om hvordan spesielle behov eller interesser i det samiske samfunnet blir institusjonalisert i et samisk senter. Jeg undersøker hvilke prosesser som er eller har vært aktive når spesielle oppgaver blir en naturlig del av en organisasjons virksomhet, og dermed utgjør en institusjonalisert del av virksomheten. Kan et samisk senter skape mening i lokalsamfunnet gjennom at det identifiserer lokale behov og skaper tiltak for å svare på behovene? Dette vil jeg belyse gjennom undersøkelsen.

I prosessen fra en organisasjon er etablert til den kan sies å ha blitt en institusjon, vil det måtte være mange forskjellige typer verdier som blir innført i ulike organisasjoner. Jeg bruker Scott sine begrep for å drøfte ulike typer interesser - verdier som kan tilføres et samisk senter gjennom institusjonaliseringsprosessen.

2.6 Teoretisk ramme for institusjonalisering

Institusjonaliseringsprosesser kan beskrives som figuren under viser. Det eksisterer en organisasjon som blir tilført verdier, « infuse with values», både regulative, normative og kognitive element. Dette fører til at det skapes en stabil institusjon som innehar alle disse element i varierende grad, og til sammen er elementene bærende for institusjonen.

Figur 1: Institusjonaliseringsprosesser i en organisasjon

Ved en institusjonalisering vil det være en glidende overgang fra organisasjon til institusjon. Det kan foregå som en naturlig eller styrt prosess. Jeg vil senere i dette kapittelet komme inn på naturlige og styrt eller agentbaserte institusjonaliseringsprosesser.

2.7 Hvordan oppstår institusjoner

Hvor kommer institusjoner fra, hvordan blir de konstruert, hvem er aktører og hvilke krefter er i sving når nye institusjoner dukker opp? Dette er interessante spørsmål som Scott vier mye oppmerksomhet. Institusjoner dukker ikke opp i et vakuum. De vil alltid utfordre, låne fra, og i varierende grad, fortrenge tidligere institusjoner (Scott 2008).

Jeg har allerede i innledningen vært inne på at institusjonalisering av samiske spørsmål har vært en ønsket prosess ved etablering av samiske sentre. Gjennom teorien er det vektlagt at det å lykkes i å bygge institusjoner er noe helt annet enn å etablere og utvikle en organisasjon.

Jeg vil i neste underkapittel se på teorien om hvordan institusjoner konstrueres og hvilke type krefter som er i sving. Jeg vil i analysedelen komme tilbake til hvordan dette passer med prosesser som har vært i gang i forbindelse med konstruksjon og institusjonalisering av Várdobáiki samisk senter.

2.7.1 Naturlig eller agent-basert institusjonsdanning

Scott skisserer to uavhengige hovedprosesser som institusjoner kan skapes gjennom. Det ene er gjennom det han kaller en naturlig prosess, og det andre er ved en planlagt prosess, som han kaller agent-basert institusjonalisering. Institusjoner som oppstår naturlig er et resultat av en kollektiv verdisetting og problemløsning; en felles måte å konfrontere eller løse likeartede situasjoner på. Dette anses som ubevisste prosesser. I dette tilfellet sees institusjonalisering som et resultat som er plassert utenfor rekkevidden av interesse og politikk (Scott 2008). På den andre siden finnes institusjoner som er skapt av målbevisste handlinger av aktuelle aktører. Her sees institusjonalisering på som en politisk prosess og gjenspeiler den innflytelse organiserte interesser og aktører i omgivelsene kan få til gjennom en mobilisering i forhold til et felles mål. DiMaggio omtaler disse to grunnleggende ulike metoder som institusjonalisering baseres på, som institusjonalisering som resultat eller institusjonalisering som prosess (sitert i Scott 2008:95).

Scott (2008) påpeker at det kan synes som om det er sammenhenger mellom sterke regulative pilarer i institusjoner og agent-baserte institusjonaliseringsprosesser. En mulig årsak er at ved planlagte institusjonaliseringsprosesser vil det være fokus på formelle strukturer. Videre synes det også som om det er en sammenheng mellom sterke normative pilarer og naturalistisk institusjonalisering (ibid). Normer handler om oppfatninger av hvordan ting bør være, og en felles forståelse og oppfatninger er noe av det som karakteriserer naturlige institusjonsdanninger. Scott advarer likevel mot å se for ensidig på dette. Han skriver at selv om institusjonen er bygd opp på hovedsakelig en av pilarene; regulative, kognitive eller normative, så kan den være etablert på bakgrunn av andre forhold. Dette stemmer overens med mine erfaringer i forhold til etablering av samiske sentre. Kognitive element kan for eksempel være resultatet av mer eller mindre rasjonelle valg.

2.7.2 *Forskjellige aktører i agentbasert institusjonalisering*

Aktører eller agenter som påvirker institusjonalisering kommer i en rekke forskjellige utgaver. Scott (2008) gir eksempler på ulike aktører: nasjonalstaten, profesjoner, organisasjoner, andre eliter, marginale aktører, sosiale bevegelser eller aktører fra grasrota. Det kan være individuelle eller kollektive aktører. Enkelte agenter kan ha myndighet til å etablere virksomheter. Disse kan enten ta del i konstruksjon av nye institusjoner eller de kan påvirke eksisterende former og prosesser. Andre typer agenter kan for eksempel operere på nivå hvor de bruker nettverk eller samarbeider for å mobilisere politisk.

Sosiale bevegelser kan være resultat av interessegrupper som mangler muligheter for å bli hørt. Som en konsekvens, tvinges de til å tilnærme seg på andre måter å agere på. Et eksempel som Scott (ibid) nevner her er kvinnebevegelsen i USA. De brukte for eksempel bevisst konvensjonelle klubber for å få politisk utdanning.

2.7.3 *Institusjonalisering som en prosess*

Når man skal se på hvordan og hvorfor institusjonalisering oppstår er det naturlig å se på mekanismene som er involvert ved etablering og opprettholdelse av institusjoner. Scott beskriver tre forskjellige måter institusjoner oppstår og hvor det er forskjellige mekanismer som er i gang og påvirker institusjonalisering (Scott 2008).

Den første måten er basert på « increased returns » eller økt avkastning. Når prosessen kommer inn i et spor som gir positive tilbakemeldinger, vil det være vanskelig å endre retning, eventuelt vurdere andre alternativer selv om disse på sikt anses å gi bedre resultater. Videre utvikling i samme retning belønnes, mens endringer vil gi kostnader. Denne typen institusjonaliseringsprosess avhenger i følge Arthur W.B. (1994) av fire nødvendige forutsetninger: Det dreier seg om 1) at det er forbundet med høye oppstartskostnader, 2) at det er læringseffekter, 3) at det oppstår samordningseffekter og 4) at her er forventninger til løsningen fordi andre har valgt samme løsning (sitert i Scott 2008:122). I slike prosesser vil utviklingen gå sin gang, den følger ofte andre (Scott 2008). Her bygges den formelle strukturen og den regulative pilaren sterk (ibid).

Det andre alternativet er at de underliggende mekanismene baserer seg på økte forpliktelser. Denne metoden er mer nærliggende den som Selznick (1997) argumenterer for, her tilføres verdier, og det er den normative pilaren som blir sterkest (Scott). Det er en noe tidkrevende

prosess, organisasjonen bygges i et sosialt miljø og det vil utvikles særinteresser, ritualer og lignende (ibid).

Den tredje måten Scott (2008) ser for seg at institusjonaliseringen skjer på er gjennom økende objektivisering, «dette er måten ting blir gjort på» blir kommunisert til utenomverdenen, til tredjeparten. Dette vil føre til en gjensidig påvirkning av organisasjonen og føre til innovasjon i organisasjoner mener Scott. Noe av dette vil bli akseptert og teoretisert som det som fungerer og dette fører videre til objektivisering. Her bygges den kognitive pilaren sterk (ibid). Likevel fremhever Scott at en robust institusjonalisering ofte er et produkt av mange mekanismer som påvirker og forsterker hverandre (Scott 2008).

2.8 Omgivelsenes rolle i institusjonsdanning

Omgivelsene har stor betydning i all institusjonsdanning. Både Scott (2008) og Selznick (1997) vektlegger omgivelsens rolle for både utvikling og institusjonalisering.

Som en del av omgivelsene er de som Selznick (1997) omtaler som klientellet. Utvikling av et spesielt klientell, en spesiell brukergruppe, gjør at organisasjonen oppnår den stabilitet som følger med en sikker basis for støtte, og prosessen i retning av institusjonalisering er i gang (Selznick 1997:20). Samiske sentre vil naturlig ha forskjellig klientell eller brukergrupper. En brukergruppe kan ha hatt en viktig rolle i oppbygging og institusjonalisering av samiske sentre, mens andre brukergrupper kommer til etter hvert.

Jacobsen og Thorsvik (2007) mener at omgivelsenes tillit til en organisasjon er avgjørende for om en organisasjon kan overleve. De sier at tillit til organisasjonen er viktigere enn både kvalitet og pris. Tilliten forutsetter at organisasjonens verdigrunnlag reflekterer normene i omgivelsene slik at organisasjonsstruktur, arbeidsforhold, strategi og prosedyrer er i overensstemmelse med hva som er antatt å være passende.

For samiske sentre vil kanskje tillit i enkelte brukergrupper tillegges større vekt enn i andre. Jeg vil i dataanalysen komme inn på hva mine informanter vektlegger i forhold til tillitt og forventninger. Scott (2008) sier at organisasjoner krever mer enn materielle ressurser og teknisk informasjon. For at organisasjoner skal overleve og blomstre i sine sosiale miljø kreves det at de er sosialt godkjent og forbundet med troverdighet (Scott 2008: 59). Hvis organisasjoner oppnår dette er det med på å skape legitimitet i omgivelsene.

Jeg vil spesielt berøre institusjonelle omgivelser i forhold til samiske sentre senere i oppgaven når jeg drøfter de to ulike tiltak som jeg har valgt å bruke som eksempler. Omgivelsene til samiske sentre består av både nære omgivelser hvor hovedmengden av brukere befinner seg og mer perifere omgivelser som inkluderer for eksempel Sametinget som tilskuddsgiver og premissleverandør.

3 Metodiske tilnæringer

Jeg har valgt å gjennomføre undersøkelsen min ved bruk av intervju (kvalitativ metode) og dokumentstudier.

Det er selve senteret som er mitt hovedfokus når jeg skal undersøke instisjonalisering av samiske interesser. Brukere av senterets tilbud og de som stod bak etablering eller av andre årsaker har spesielle interesser i forhold til samisk språk og kultur er de som i hovedsak kan definere samiske interesser og behov. Omgivelsene representert ved brukere er derfor også en viktig del av senteret.

3.1 Utvelgelse av informanter

Dikka Storm har gjennom undersøkelse i Gressmyrskogen på Senja vist hvordan markebygder⁹ ble etablert i tidsrommet 1700-1900 (Storm 2008). Randi Nymo presenterer i sin doktoravhandling *Helseomsorgssystemer i samiske markebygder i Nordre Nordland og Sør-Troms. Praksiser i hverdagslivet. En skal ikke gje sæ over og en ska ta tida til hjelp* en oversikt som viser samisk markebygder i Sør-Troms og Nordre Nordland, i syv forskjellige kommuner (Nymo 2011). Várdobáiki samisk senter har gjennom sin virksomhet tilknytning til flere samiske markebygder. Alle mine samiske informanter var knyttet til minst en markebygd.

Mitt undersøkelsesområde er seg i Ofoten-Sør Troms regionen hvor det er en relativ stor samisk befolkning. For å få et tilstrekkelig datagrunnlag var det viktig med informanter som jeg visste har interesse for og kjennskap til arbeid som gjøres for å ivareta samisk språk og kultur, både gjennom Várdobáiki samisk senter og på andre måter. Denne type utvalg, hovedsakelig valgt ut fra eget nettverk, blir et strategisk utvalg av informanter som man ikke uten videre kan generalisere ut fra (Easterby-Smith, Thorpe og Jackson 2008).

Jeg satte opp følgende kriterier for utvalget:

---

⁹ Samiske markebygder er et begrep som brukes spesielt om samiske bygder i Nordre Nordland og Sør-Troms. Bygdene har flere fellestrekk, blant annet at de ligger relativt langt unna havet og har bakgrunn i hovedsakelig samisk kystbosetting og tidligere flyttsame kultur

- 1) Alle personer skulle ha minst ett av følgende kjennetegn: hatt et engasjement for etablering av samisk senter; ansatte ved senteret; bruker av helsetreff; samisk eller ikke samisk politiker fra regionen; bruker av andre tiltak i regi av senteret.
- 2) Utvalget skulle bestå av minst en person med hvert av kjennetegnene i punkt 1.
- 3) Det skulle være personer av begge kjønn.
- 4) Det skulle være god aldersspredning.

Ut fra mitt nettverk og min kjennskap til det samiske miljøet rundt Várdobáiki, kunne jeg velge det strategiske utvalget selv. Jeg startet med et utvalg på fem personer og utvidet det deretter inntil jeg anså at jeg hadde fått et datagrunnlag som omfattet problemstillingen og alle forskningsspørsmålene. Alle forespurte sa ja til å være informant. Utvalget bestod til slutt av ni personer i alderen 30 til 80 år. Alle ni oppfylte minst ett av kjennetegnene i punkt 1 og alle kjennetegn var representert.

Svakheter ved at jeg foretok et strategisk utvalg ut fra egen kunnskap og eget nettverk, og spesielt ut fra kriteriet om kjennskap til Várdobáiki vil være at personene i utvalget kan være for lik hverandre selv om jeg har sørget for god spredning i alder og kjønn.

3.2 Dokumentstudie

Dokumentstudien omhandler litteratur som er valgt for å se på regulative element i institusjonaliseringsprosesser. Dette gjelder spesielt under drøfting av de to eksemplene museumsetablering og helsetilbud. Dokumenter som er gjennomgått, er:

- Sametingets budsjett (2013)
- Stortingsmelding nr. 29 (2012-2013)
- Forprosjektbeskrivelse av samisk kultursenter i Ofoten- og Sør-Troms regionen (1998)
- Delutredning om samisk museumsvirksomhet i Nordre Nordland og Troms (2007)
- Museumsplan for Várdobáiki samisk senter (2006)
- Plan for etablering av museumsvirksomhet ved Várdobáiki samisk senter (2009)

3.3 Intervjuguide og gjennomføring av intervju

Jeg utarbeidet en intervjuguide (vedlegg 1) til bruk under gjennomføring av intervjuene. Spørsmålene i intervjuguiden ble formulert med tanke på å få besvart mine tre forskningsspørsmål. Jeg var spesielt interessert i empiri i forhold til de ulike pilarer definert av Scott (2008). Jeg valgte å ha innledningsspørsmål som omhandlet samiske interesser og lokalsamfunn. I tillegg formulerte jeg spørsmål som omhandlet to konkrete eksempler, helsetreff og museum, dette for å få datagrunnlag som viser informantenes syn på

institusjonalisering. Intervjuguiden var et utgangspunkt og det ble stilt ulike oppfølgings-spørsmål, avhengig av hva som ble sagt i tidlig fase i intervjuet. Dette gjorde at ikke alle spørsmål ble stilt til alle informanter.

Etter å ha laget første utkast til intervjuguide foretok jeg et prøveintervju på en person utenfor utvalget. Det ble gjennom dette klart for meg at jeg måtte gå grundigere inn i problemstillingen for å operasjonalisere begrepene samiske interesser, samiske lokalsamfunn og institusjoner og justere flere spørsmål. Etter oppdatering bestod intervjuguiden av 28 spørsmål, flere spesielt tilpasset til ulike typer informanter i utvalget.

Gjennom det første intervjuet erfarte jeg også at det var noen spørsmål som måtte justeres. I de neste intervjuene justerte jeg spørsmålene underveis. Rammen for intervjuene ble satt til en time. Et par av intervjuene ble ferdig i løpet av 45 minutt, mens andre tok noe lengre tid.

Prosjektet er meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). NSD ga råd om hvilken informasjon som skulle gis til intervjuobjektene i studien, og satte krav til behandling av data. Informantene er garantert anonymitet. Selv om jeg ikke spør om etnisk tilhørighet er det sannsynlig at informanten vil komme inn på det i løpet av intervjuet. Intervjuene ble tatt opp på band og er slettet etter avskrivning av intervju. Ved avskrivning av intervju har jeg anonymisert intervjuene, blant annet ved å skifte kjønn på enkelte informanter. Datamaterialet skal likevel slettes når oppgaven er levert. Før oppstart av intervju har jeg informert muntlig og skriftlig (vedlegg 2) om hva datainnsamlingen skulle brukes til samt om at informanten kunne trekke seg dersom den ønsket det.

3.4 Fremgangsmåte for dataanalyse

Etter å ha gjennomført intervjuene transkriberte jeg intervjuene og sorterte datagrunnlaget ut fra type element som jeg mente spørsmålene berørte. Jeg valgte å bruke informantens dialekt, og dette vil være synlig i sitatene. Jeg systematiserte data materialet etter forskningsspørsmålene og kategoriserte først data som omhandlet samiske lokalsamfunn og samiske interesser. Deretter analyserte jeg data knyttet til regulative, normative og kognitive pilarer. Til sist sorterte jeg data knyttet til de to tiltakene, helsetreff og museum.

3.5 *Vurdering av det kvalitative materialet*

Intervjumaterialet var av varierende lengde for hver informant. Alle informantene var svært engasjerte og jeg fikk et materiale som var et godt utgangspunkt for å diskutere problemstillingen min. Flere av informantene svarte på spørsmålene ut fra forståelsen av at jeg «var» Várdobáiki. Det vises i sitat hvor informantene snakker om ”dokker” når de snakker om Várdobáiki.

3.6 *Egen rolle og bruk av egen arbeidsplass som analyseenhet*

Ved forskning på egen arbeidsplass og innen egen kultur vil jeg som forsker bli konfrontert med flere etiske prinsipper. Mine roller som leder, same og samfunnsborger vil påvirke hvordan jeg gjennomfører undersøkelsen.

Vitenskapelig vil det kunne hevdes at jeg er for nær mitt forskningsobjekt fordi jeg er leder i den institusjonen som er fokus i min undersøkelse. Jeg er en aktør i det feltet jeg ønsker å forske i (Myrvoll 2010) og det vil påvirke min forskning på flere plan. Det som er en viktig motvekt til min nærhet er tilgang til redskap som teori og gode analyseverktøy (ibid).

Som leder i institusjonen vil min rolle påvirke mine informanter. Ved utarbeidelse av intervjuguide var jeg spesielt bevisst at mine spørsmål ikke skulle virke som en evaluering av senteret, noe som ville være en evaluering av meg. Uansett ble mine spørsmål farget av min rolle og det er naturlig at datagrunnlaget er påvirket av meg, i tillegg til at mine resultater er påvirket av mine roller.

Et viktig aspekt er at det alltid vil være viktig å ha mest mulig kunnskap om det feltet en ønsker å forske i (ibid). I mitt tilfelle gjaldt det hovedsakelig samisk kultur og forhistorien til Várdobáiki. Gjennom min inngående kjennskap til prosesser som har foregått ved Várdobáiki hadde jeg gode kunnskaper til å kunne lage spørsmål som går rett på de felt som kunne gi relevant data til min undersøkelse.

Min kjennskap til både informantene og omgivelsene kan ha ført til at mine informanter regnet med at jeg kjente til feltet så godt at de unnlot å berøre enkelte emner (ibid). På den andre siden kunne jeg tilpasse mine spørsmål spesielt på felt hvor jeg ante at den aktuelle informanten hadde kunnskap å dele med meg, og jeg kunne dermed få verdifull data på grunn av min rolle i nærmiljøet.

Selv om jeg har vært bevisst i valg av spørsmålsstillinger har min rolle stor betydning for valg av utvalg og også for hvordan jeg gjennomfører undersøkelsen. Min rolle vil også påvirke hva informantene svarer og hva de velger å ikke svare på, og i tillegg hvilket resultat jeg kommer frem til.

Gjennom forskning på institusjonalisering av “mitt” samiske senter får jeg anledning til å bruke egen kunnskap og gjøre et arbeid som kan komme til nytte generelt i det samiske samfunnet. Ved at jeg bruker egen organisasjon som analyseenhet vil jeg også kunne tilføre noe tilbake til organisasjonen i videre ledelse av senteret.

4 Samiske lokalsamfunn og samiske interesser

I dette kapittel vil jeg presentere datagrunnlaget som omhandler det første forsknings-spørsmålet: Hva er samiske lokalsamfunn og samiske interesser? Jeg vil først se på begrepene *samiske lokalsamfunn* og *samiske interesser* og deretter ha en oppsummerende drøfting.

4.1 Samiske lokalsamfunn

Når jeg i problemstillingen har brukt begrepet samiske lokalsamfunn så har jeg tatt utgangspunkt i det området som et samisk senter skal betjene. Det kan dreie seg om et eller flere lokalsamfunn.

4.1.1 Fire ulike faktorer som beskriver samiske lokalsamfunn

Mine informanter trakk frem fire ulike faktorer som de legger i begrepet samiske lokalsamfunn. Faktorene varierer fra nærhet til egen person til politiske definerte enheter som tradisjonelle samiske områder. En av faktorene som de fleste informantene trakk frem var at de knyttet begrepet til geografiske områder hvor det bor samer. Dette kan eksemplifiseres av utsagn fra noen av informantene.

“Da tænke æ på små samfunn som e rundt omkring dær saman bor, dær folk bor og nærområdet demmes.”

Eller som en annen av informantene uttrykte det:

“Æ tænke først og fremst at det bor sama der og at de på en måte har et samisk fellesskap, det treng ikkje være bære samisk befolkning dær.”

En annen faktor var at det må finnes et samisk fellesskap blant menneskene i bygdene.

“Om det ikkje e flertall av sama i bygda i et samisk lokalsamfunn, så må saman som bor der på en måte et samisk fellesskap.”

Eller som en av mine eldre informanter som også var opptatt av fellesskapet, sa det:

“Lokalsamfunnet e bygda me de nærmeste naboan og nabobygdan her kor æ bor. - Her vil folk stille opp for kværandre dersom det er ulykke, for eksempel brann og sånn”

En tredje faktor gikk også ut på et samisk fellesskap, men hadde også et politisk innhold.

“Det e ikkje så viktig at det e mange sama, bære der finns en viss bevissthet om samisk identitet”

En fjerde faktor som ble brukt som definisjon på samiske lokalsamfunn var at dette handler om tradisjonelle samiske bosetningsområder i aktuelle kommuner.

“Då tenke æ på de tradisjonelle samiske bosetningsområda som befinner seg rundt omkring”

En av informantene mente at man kan skille på levende og ikke levende lokalsamfunn:

“For eksempel, området Evenes og Skånland ser jeg på som ett samisk lokalsamfunn. Det ser jeg som et levende samisk lokalsamfunn. Men så er der jo også noen samiske lokalsamfunn som ikke er levende i dag, men fordi det var samisk bosetning der før og at det i dag for eksempel er interesse for samiskundervisning, da må man kunne si at det er et ikke-levende samisk lokalsamfunn.”

Datagrunnlaget viser at det er ulike måter å nærme seg begrepet lokalsamfunn på.

I all hovedsak mener informantene at samiske lokalsamfunn er knyttet til enkeltmennesker, men også knyttet til områder der det bor samer. Det er videre viktig at det er en bevissthet hos folk som bor der om at de selv og andre er samer.

4.1.2 Lokalsamfunnet som kan knyttes til Várdobáiki samisk senter

Med utgangspunkt i et samisk senter vil man måtte se på samiske lokalsamfunn i et større perspektiv. Samiske lokalsamfunn vil naturlig endre seg over tid, men jeg tolker informantene dit at de mener at en nødvendig ramme for et samisk lokalsamfunn er at det hovedsakelig sees i sammenheng med lengre tids bosetning av samer, altså gamle eller nye bosetningsområder i tradisjonelle samiske områder. Jeg ser likevel at ikke alle steder innenfor en kommune i et tradisjonelt bosetningsområde kalles samiske lokalsamfunn. Det blir derfor naturlig å skille ut bosetningsområder hvor det er en større andel av samisk bosetning, ikke nødvendigvis knyttet til at flertallet av innbyggerne er samer.

En av informantene snakket om at mange var flyttet ut av et tradisjonelt samisk lokalsamfunn og hadde bosatt seg i nye bosetningsområder hvor det i hovedsak bor ikke-samer. Han omtalte likevel bostedet sitt som et samisk lokalsamfunn og knyttet det til at når det er grupper av samer som har en samisk identitet og et kulturelt fellesskap seg i mellom, er det et samisk lokalsamfunn. Flere av informantene bruker begrepene *marka* og *markebygd* om samiske bygder, men det brukes ikke som forklaring på eget lokalsamfunn. Jeg tolker det til at begrepet «markebygda» oppfattes som et større område enn det som informantene ser på som sitt lokalsamfunn. Ut fra datagrunnlaget ser jeg at Várdobáiki samisk senter er et senter som virker i og for flere samisk lokalsamfunn innenfor området Sør-Troms og Nordre Nordland.

Ut fra datagrunnlaget ser jeg at Várdobáiki er et senter som virker i og for flere samiske lokalsamfunn innenfor området Sør-Troms og Nordre Nordland.

4.2 Samiske interesser

Tidlig i intervjuene spurte jeg informantene om de kunne gi eksempler på spesielle samiske interesser. Et par av informantene knyttet samiske interesser direkte til grunnloven, som for eksempel:

“Ja det e jo språk, det e en vesentlig ting, det e jo det som står i grunnloven, språk, kultur og samfunnsliv, det e jo de tre tingen som er gjennomgåanes.”

Disse tre elementene er gjennomgående hos nesten alle informantene, men det kom også frem flere interessante utdyperinger. Informantenes utsagn om samiske interesser kan deles i fire forskjellige kategorier; språk, tilbud til eldre, kultur/kulturuttrykk og næringer.

4.2.1 Samisk språk, en spesiell samisk interesse

Ikke uventet nevner alle informantene språk som en selvfølgelig samisk interesse.

Knyttet til dette er behovet for at språket kan tas tilbake slik at det fortsatt blir en levende del av lokalsamfunnet.

“Ja det e jo samisk språk, for eksempel det at ungan har muligheta te å være i samisk barnehage eller ha noe samisk innhold i en ikkje-samisk barnehage og at det e samisk på skolen.”

4.2.2 Næringer, en samisk interesse

Selv om jeg ikke nevnte næringer så var flere av informantene mine opptatt av at næringer også er en viktig samisk interesse:

“Samiske næringer e kanskje viktig å ta fatt i, men det e vanskelig, ka e en samisk næring? Det e vel kanskje bære reindrifta som e definert som en samisk næring. Men så e det jo duodji, kanskje etterkvert reiseliv, og då bli det jo et mangfold av samiske næringsinteræssa.”

En annen informant setter et fokus på at samiske interesser dreier seg om levende næringer

“Og næringer, samiske næringer som leve.”

Innenfor samme kategori som næringer ligger også arbeidsplasser:

“Samiske interæssa kan være så mange ting. Det kan være behov for å få arbeid der man bor, arbeidsplassa, som igjen gjer mulighet te å leve på sine heim plasser“

4.2.3 *Kultur, en samisk interesse*

Informantene hadde et slag skille mellom språk og kultur, selv om det også kom frem at de har en sterk sammenheng, her eksemplifisert med to sitat:

“Språk og kultur e viktige interæssa, ivareta språke, utvikle språke, sånn at språke fortsatt blir en levanes del av lokalsamfunne. Kulturen det samme. Miste du språke så har du iallefall kultur. Språk og kultur, hand i hand”

“Samiske interæssa e språk og kultur generelt, som handle om alt fra byggeskikka og hele spekteret av kultur, måta å leve på, historie, ikkje minst, historie i område som sentere dekke e viktig å få synliggjort.”

4.2.4 *Tilbud til eldre, en samisk interesse både hos yngre og eldre*

Både yngre og eldre informanter var opptatt av tilbud til eldre samer. Dette kan eksemplifiseres med følgende fire utsagn:

“Så e det sånn at vi for eksempel hadde hatt behov for en ordentlig eldreomsorg. Æ veit ikkje om det hadde holdt med et dagsenter eller om det skulle vært bolig. Iallemest et dagsenter. Det måtte være tufta rundt et sånt småbruk som dagens eldre kjenne igjen fra de va ung ...”

“Det finnes ingen tilbud for eldre som e tilrettelagt for den samiske befolkning. De¹⁰ søke ikkje om såpass som samisktalanes te institusjonan sine. Det går på sånne greie.”

“Tidligar va det snakk om å bygge eldrebolig i bygda kor saman bor. Det kan jo være et eksempel på en interesse som e spesiell i forhold til majoritetsbefolkninga. La gamle få leve der de har levd bestandig i stedet for å fløtte ut.”

“Ovafor de eldre, eldre samiske brukera- der e det et behov for særskilte samiske tiltak fordi fornorskningspolitikken va så intens for dæm.»

Det at alle informantene er opptatte av samiske eldre tar jeg som et funn som viser at det er en levende samisk verdi å respektere eldre og vise det aktivt. Jeg vil vise institusjonaliseringsprosessen til helsetreff, et tiltak tilrettelagt for eldre, senere i oppgaven.

4.2.5 *Samiske interesser endrer seg*

Flere av informantene mente at interessene forandrer seg over tid.

“Men samiske interæssa i dag e ikkje det samme som før, tenke på tidliar generasjon, og de unge i dag, for eksempel slæktsskap.”

“I gamle daga va det mye snakk om å anlegge kirkegård i bygda, man kan jo lure på koffår, kanskje det e en samisk interæsse som ingen andre kunne eller kan forstå koffår det sku være nødvendig.”

---

¹⁰ Her snakket informanten om kommunene

Ellers ble det påpekt at samiske interesser er forskjellige fra person til person:

“Den samiske befolkninga e jo ikkje ei ensarta gruppe. Det e jo mange interæssa man har. Men for mitt vedkommende, e det å ta vare på mat og duodji tradisjoner, fortellinge og sånn e veldig viktig.”

4.2.6 *Interesser som er annerledes og truet*

En av informantene oppsummerte sine tanker om samiske interesser på følgende måte:

“Samiske interæssa e språk, ivaretakelse av språk og alle andre kulturelement som kan være trua av andre kultura.”

Dette siste sitatet egner seg som en oppsummering av det jeg generelt finner i datagrunnlaget. Informantene er opptatt av det som de ser som spesielle samiske interesser og som de ser holder på å forsvinne.

4.2.7 *Samiske interesser og samiske verdier*

Jeg ser at samiske interesser, slik mine informanter beskriver dem i mange tilfeller er det samme som samiske verdier. Informantene er hovedsakelig opptatt av det som de ser som spesielle samiske interesser og av det som de ser holder på å forsvinne. I *Árvut Árvo Vierthie Samiske verdier*¹¹, (Eriksen, 2003), utgitt av verdikommisjonen finner vi femten artikler med fokus på ulike samiske verdier, av femten ulike forfattere fra hele sápmi¹² på norsk side. Av disse femten forskjellige tema som artikkelforfatterne tar opp finner jeg minst ti tema igjen i mitt datamateriale. Det dreier seg om følgende tema: fortellinger, samekofte, tradisjonell kunnskap, næringer, rettssystemet,

---

¹¹ Tittelen *Árvut= Árvo= Vierthie= Samiske verdier*. Tittelen er begrepet «samiske verdier» på de tre samiske språk, nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk samt norsk

¹² Sápmi er det samiske begrepet på området med tradisjonell samisk bosetting, oversettes også til sameland.

5 Pilarene i institusjonene

Som jeg har vist i kapittel to har Scott(2008) definert tre pilarer i institusjoner. Disse tre pilarene kaller han regulativ pilar, kognitiv pilar og normativ pilar (Scott 2008). Pilarene inneholder ulike element, eller verdier som sorteres i disse pilarene og er byggesteiner i institusjoner (ibid). Disse verdiene som sorteres i regulative, normative og kognitive element kan også brukes til å skape institusjonalisering (Scott 2008). I dette kapittelet vil jeg trekke frem og analysere datafunn som jeg kan knytte til disse tre pilarer. Jeg vil først kategorisere de ulike typer element som jeg har funnet og deretter analysere og drøfte betydningen av de ulike elementene og også drøfte om de ulike elementene kan være element i flere pilarer.

Jeg har kategorisert de forskjellige element knyttet til regulative, normative og kognitive pilarer i inntil seks forskjellige kategorier, noe jeg viser i de tre neste under-kapitlene, 5.1, 5.2 og 5.3. Datagrunnlaget som omhandler museum og helsetreff vil bli behandlet i kapittel seks hvor jeg bruker datagrunnlag knyttet til disse tiltak og viser to ulike eksempler på institusjonaliserings prosesser.

5.1 *Regulerende element i datagrunnlaget*

Jeg har i kapittel 2.3 vist eksempler på hva regulerende element i en institusjon kan være. Generelt kan regulerende elementer knyttes til tvang eller også virkemidler som brukes for å begrense og styrke atferd (Scott 2008). Informantene har trukket frem flere ulike typer regulerende element som er viktige i institusjonaliseringsprosesser. Disse element kan sorteres i følgende fem kategorier: organisering og eierskap; økonomi og finansiering; Sametingets prioriteringer; kompetanse og bemanning; formalisert samarbeid av forskjellige art. Disse kategoriene vil jeg illustrere med fra ett til fire utvalgte sitat fra datasamlingen.

5.1.1 *Organisering og eierskap*

Várdobáiki er organisert som et andelslag. Informantene var spesielt opptatt av at brukerne/målgruppen til senteret hadde mulighet til å påvirke organisasjonen gjennom selv å være eiere. Jeg velger å illustrere dette med følgende fire sitat:

“Det me eierskap og at man e en del av det som enkeltperson- Det trur æ e viktig. Det e jo ofte disse enkeltpersona som e å va engasjert i foreninge som holdt i oppgava som Várdobáiki har overtatt. Det va viktig at de fikk være med på stege vidare.”

“Det at det e mange som kjøpte andela ga breiar forankring i befolkningen, det e på en måte kort vei te de som driv kultursenteret. Folk kan lettare tørre å spille inn behov.”

“I starten lå Várdobáiki og vaka. Oppsvinge for senteret kom etter at det blei andelslag og folk følte at man eie litt av detta, då blei det mykje meire dreis over det. Det blei å angå mange fleire, det blei den plassen der du kunne løfte i lag. Det at det blei en fellesplass va veldig viktig.”

“Kanskje det e det som er Várdobáiki sin fordel at det e kommet fra hjertan til folk og at de selv har måtte spotta inn både kroner og andeler og engasjement for å komme seg opp, kanskje, trur at det e viktig.“

De fire sitatene knyttet til organisering og eierskap er forholdsvis like utsagn med noe forskjellig betydning. Jeg ser at det er tre forskjellige innfallsvinkler. Det to første dreier seg om at enkeltpersoner kan bidra med innspill for slik å kunne påvirke drift av organisasjonen. Det tredje sitatet vektlegger at det er en styrke at folk arbeider mot et felles mål og at det var et løft for institusjonen når det ble andelslag. Det fjerde trekker frem at eierskap gir sterke følelser for organisasjonen.

Det å være eier vil ofte være ensbetydende med å ha styringsrett. Ingen av informantene trakk dette frem som en verdi. Det informantene var opptatt av var at med et bredt eierskap blir kultursenteret bredt forankra og at mange kan løfte i flokk, være sterkere i arbeidet mot samme mål. Det gjør det tydelig for meg at det regulative elementet som en andelseier representerer har stor symbolsk og moralsk betydning. Et annet aspekt er at gjennom et bredt eierskap over et stort geografisk område, vil det være naturlig at ledelse og ansatte på institusjonen føler en forpliktelse til å ha oppmerksomhet rettet mot flere brukergrupper og større geografisk område.

Elementene som går på eierskap, det at enkeltpersoner kan ha andeler synes jeg er klart regulerende men jeg ser at de likevel har en verdi som også kan kategoriseres som både normative og kognitive element. For eksempel at eierskap fører til sterkere engasjement, noe som kan være en kognitiv verdi.

Scott (2008) gir oss en advarsel mot å begrense påvirkningsmuligheter for ressurser da det vil kunne føre til likegyldighet og at de aktuelle ressurser – personer eller organisasjoner vil trekke seg ut. Dersom ressurspersoner er viktige samarbeidspartnere er det viktig å være bevisst dette.

I Vardobáikis tidlige fase ble det lagt ned mye arbeid i det å få interessenter til å kjøpe andeler. Andelseierne er slik blitt viktige støttespillere for Vardobáiki. Dette er i tråd med Selznick (1997) som sier at det arbeidet som gjøres i startfasen av en institusjonsliv er svært viktig for å «*slå fast hvor den har sine ressurser og hvem den er avhengig av*» (Selznick, 1997:82) Han sier videre at stabilisering av institusjonen blir påvirket av denne vurderingen (ibid). Det aktive arbeidet som var lagt ned i det å få mange andelseiere har vært en del av det som har pekt ut den sosiale basis for organisasjonen og i følge datagrunnlaget med stor sannsynlighet har vært et av de avgjørende element for at organisasjonen har fått en spesiell rolle i et levende samfunn og blitt institusjonalisert.

5.1.2 Økonomi og finansiering

Alle mine informanter hadde synspunkt på økonomi og finansiering av aktivitet i regi av samiske sentre. Dette eksemplifiseres med to sitat:

“Trur jo at det viktigaste e idealismen og den økonomien en klare å ha i et sånt senter. Uansett organisasjonsmodell så e man avhengig av økonomi. Uten et økonomisk system så fungere det ikkje. Aktivitet e avhengig av økonomi. Ellers så e vi tilbake til foreningsmodell med idalista på banen.”

“Samisk språksentre skal ha en minstebevilging som e såpass, så at de kan ha en forutsigbarhet. Og hvis noen mistror dem at penger går til tull og tøys, så kan de på forhånd få en godkjenning på at dettan e det grunnbeløpet vi trenger for å drive et forsvarlig språksenter.”

Økonomi og finansiering er klart regulerende og kanskje det viktigste regulative element i institusjonen. Uten en grunnleggende god nok økonomi vil ikke institusjonen eksistere.

5.1.3 Sametingets prioriteringer

Jeg spurte mine informanter om hva de visste om hvordan de samiske sentrene finansieres og hva som styrer aktiviteten ved sentrene. Jeg eksemplifiserer datamaterialet med to sitat:

“Æ trur at dokker leve fra dag til dag. Dokker får en ide og så søke dokker penga. Sånn trur æ at det fungerer. Sametinge sine prioriteringe styre.”

“Det e Sametinge sitt budsjett som styre aktivitetan i dag, ka e muligheten til å søke på i år, på en måte så hindre det kreativitet og kontinuitet.”

Disse to sitatene viser at informantene forstår at de samiske sentrene er avhengige av Sametingets budsjettvedtak og prosjektmidler, og at de ser det som et klart regulerende element for aktiviteten ved senteret. Jeg ser ut fra datagrunnlaget at det regulerende elementet

budsjett påvirker det kognitive elementet kreativitet og også et annet regulativt element, kontinuitet.

5.1.4 *Kompetanse og bemanning*

De samiske sentrene innehar en spesiell kompetanse. Det dreier seg i stor grad om språk- og kulturkompetanse. Dette var noe flere av informantene trakk frem. Det illustreres med tre sitat:

“Várdobáiki ivaretar jo, mange funksjona, mange som jobber der.” Nån sei at det e den samiske eliten som får jobb der. Æ har sagt at det er jo den utdannelsen man treng. Det er jo de folk som har den kompetansen som man treng som får jobb der.”

“Ska man kunne forankre nåkka så må den som skal jobbe i kultursenteret kjenne te kulturen, for å kunne forankre idea og aktivitet. Kan ikkje være fremmed der kor man ønske å etablere nokka, då blir det vanskelig å forankre.”

“Várdobáiki sett faktisk på meir kunnskap enn folk flest, og de må faktisk kunne bruke den kunnskapen og ikkje bære gjøre det folk ønske.”

Datagrunnlaget viser gjennom sitatene ovenfor at informantene er opptatte av at de som arbeider på senteret har en kulturkompetanse som er viktig for forankring i lokalmiljøet. Informantene er opptatte av at organisasjonen skal ha det Selznick (1997) omtaler som institusjonell integritet. Å bygge integritet er det Selznick kaller for «institusjonell innlemmelse av formål». (Selznick 1997:104).

Ut fra det første sitatet kan man se at den kompetanse som er nødvendig kan gjøre at deler av de institusjonelle omgivelsene kan føle at kultursenteret er utilgjengelig som arbeidsplass. Det andre sitatet støtter det første i at det er kompetansearbeidsplasser i senteret, mens det siste sitatet igjen viser at forankring i kulturen er en verdi.

En av informantene var opptatt av at den tilgjengelige kompetansen burde vært utnyttet av kommunene i regionen.

«Men ellers så ser æ jo at når man har et sånt samisk språksenter og kultursenter så e det jo veldig mye kompetanse på det samiske som kommunan kan nyttegjøre sæ, kanskje i mye større grad enn det e gjort.»

“Hvis det nu skulle skje at kommunan tar sitt ansvar og da treng litt meire tjena fra Várdobáiki då e det jo grunnlag for å kjøpe tjenester fra Várdobáiki, då kan man se det på en anna måte, det vil bidra til bedre økonomi”.

Her ser jeg at en av informantene uttrykker at et regulerende element, kompetanse, kan bidra til å styrke et annet regulerende element, økonomi. Det nest siste sitatet forteller også at kompetansen medfører en slags forventning om at kommuner burde se mulighetene i senteret. Når slike forventninger eksisterer i miljøet rundt senteret vil det kunne være med på å styrke institusjonaliseringsprosesser, og det er også en forventning om at senteret bør ha kommunen som målgruppe. Kompetanse som jeg har kategorisert som et regulerende element kan også betydning for den normative pilaren Det vil være ulike forventninger til senteret ut fra hvilken kompetanse som finnes der.

5.1.5 Formalisert samarbeid

Når det var snakk om samarbeidsparter, ble kommunene trukket frem som en viktig samarbeidspart, og det anses som viktig med et formelt samarbeid:

“Æ syns det burde vært oppretta formelt samarbeid me kommunan. Æ basere det på at det samiske aspektet ofte glømmes, bevisst eller ubevisst. Iallemfall er det ikkje nok det kommunan kommer med på eget initiativ. Det skua vært et mer formelt samarbeid, så kunne Várdobáiki kommet med innspill og også vært informert om det som skjer.”

“De viktaste samarbeidspartnera burde være kommunan, når æ unntar brukeran selfølgelig, Det e vikti at kommunan e med og løfte spesielt Várdobáiki. Kanskje andre kommuna er flinkar te å løfte sine samiske senter enn vårres kommuna e. Det e mest i festtaler.”

“Várdobáiki kan ikkje fungere som ei øy i mella kommunan, vi må samarbeide med dem, mest mulig”

“Og Várdobáiki har jo vorre en samarbeidspart for kommunan. Kan jo nevne det med barnehagen, den samiske, de slutta jo, og det klart at det blei jo en utfordring også for kommun å finne en løsning. Det var et lokalsamfunn som trengte en barnehage. Då va jo Várdobáiki den naturlige samarbeidsparten for å finne en løsning for barnehagen, å Várdobáiki overtok jo åsså ansvaret for barnehagen.”

Informantene ser at et samarbeid med kommunen er spesielt viktig. Noe som var interessant var at en av informantene som hadde en bakgrunn innenfor politikken så klart at kommunene og Várdobáiki hadde et viktig samarbeid på gang i motsetning til andre informanter som etterlyste samarbeid. Dette forteller at et regulerende element som anses å ha stor verdi hos alle informanter likevel får forskjellig betydning da noen mener at det mangler totalt mens andre ser at det er til stede. Alle informantene var klar over at Várdobáiki driver barnehage, men var ikke bevisst at det var et samarbeid med en kommune i forbindelse med det. Samarbeid med kommuner er et regulerende element som har betydning for den kognitive

pilaren. Et tydelig samarbeid med kommuner, for eksempel at kommuner «løfter» Várdobáiki gjennom politisk arbeid vil trolig ha stor betydning for positive holdninger knyttet til senteret.

5.1.6 Oppsummering om regulative element

Når man ser på det regulerende elementet som eierandel representerer så er det tydelig at det har hatt stor betydning i institusjonaliseringsprosesser i Várdobáiki. Informanter uttrykker at eierskap gjør at senteret blir en «fellesplass» og at det er viktig.

Dersom senteret ønsker å ha enkeltpersoner eller omgivelsene med som ressurspersoner er det viktig at de får en reell mulighet til å påvirke utviklingen (Scott 2008). Scott mener at reaksjonen på en begrensning i påvirkningsmuligheter ofte vil føre til at enkeltpersoner gir avkall på enhver innflytelse (ibid). Dersom enkeltpersoner i utgangspunktet har ønske om å være med å utvikle det samiske sentret vil det være et stort tap om de velger å trekke seg unna fordi de opplever begrenset påvirkningsmulighet. Dersom det ikke er ønskelig at eierstrukturen er slik at enkeltpersoner er eiere, kan det være andre måter å oppnå det samme gjennom bruk av andre regulative element, for eksempel gjennom referansegrupper eller utvalg. På denne måten kan senteret tilpasse seg sine institusjonelle omgivelser, som i følge Jacobsen og Thorsvik (2007) har stor betydning for legitimiteten til organisasjonen.

5.2 Normative element i datagrunnlaget

I den normative pilaren finner vi elementer med verdier knyttet til måten ting blir gjort på, det knyttes sterkt til forventninger. Blant mine informanter kommer det frem mange ulike forventninger. Det dreier seg om å ta på seg oppgaver på vegne av samisk befolkning, på vegne av kommuner og offentligheten og også i forhold til hvordan senteret bør arbeide, både hvilke tiltak som bør gjennomføres og hva som bør være overordnede mål. Jeg har sortert forventningene i seks forskjellige kategorier: Være en aktør i forhold til det offentlige; være et koordinerende organ eller mellomledd; være en samisk infrastruktur; videreføre arbeid som er startet av ildsjeler og foreninger; Støtte opp om frivillige foreninger; tydelig samisk uttrykk;. Jeg vil illustrere de ulike kategoriene med fra to til seks sitat.

5.2.1 Være en aktør i forhold til det offentlige

Mange av informantene trakk blant annet frem at de samiske sentrene må ta seg av informasjon om samiske forhold, og at det forventes utenfra at Várdobáiki må gjøre det. Jeg eksemplifiserer dette gjennom seks utsagn fra informantene.

“Det burde egentlig vært ansatt på alle lokale språksentre et menneske som hadde informasjonsoppgava mot de norske institusjona, skola, over et større distrikt. Vi ser jo heile tida at der e eleva fra forskjellige skola som ikkje har ant kas samiskundervisning de ska kunne få. Det trengs en informasjon mot storsamfunnet.”

“Det forventes at Várdobáiki ska gjøre nokka for samisk kultur på skoln. Kanskje de forvente at vi ska gjøre for mye gjennom Várdobáiki. Da måtte kommunan gi Várdobáiki fullmakten. Kan ikkje arbeide uten fullmakt fra kommunen.”

“At åsså den norske befolkninga gjes muligheta te å bli kjent med samisk levemåte og kultur på en orntli måte, på den samiske kulturs premissa.” “Det er jo mange kanala som ikkje gjer et riktig innblikk, ikkje minst internett me kommentara under nyhetssake og sånt.”

“Æ vil sei at æ trur at Várdobáiki har en oppgave å bli kjent utenom de samiske områdan. Når æ for eksempel møtte politikera rundt om så blei æ forfær over kor lite de visste om Várdobáiki. Så der trur æ jo at det e et veldig stort behov for å markedsføre den oppgaven som Várdobáiki har når det gjeld det som står i grunnloven, om det ansvaret som statens myndigheter har”.

Disse sitatene viser at informantene mener at det samiske sentret bør ta på seg et informasjonsansvar, i hovedsak fordi offentligheten svikter i forhold til en oppgave de har, men også fordi dette ansvar ikke er plassert hos andre. Jeg ser at ovenstående sitat viser forventninger som samtidig uttrykker tillit til senteret. Det siste utsagnet tolker jeg til at informanten mener at Várdobáiki har et mandat som innebærer en informasjonsrolle.

“De¹³ burde hatt flere oppgaver, for det er helt tydelig at kommunan svikte. Enten må kommunan fungere eller må språksæntran utvikles.”

“Æ tenke åsså på stedsnavn og navn på veia. Det e behov for at Várdobáiki tar en rolle, sida kommunan, ikkje har tatt tak i det sjølv. Då e det behov for at det fins en institusjon som kan gjøre det.”

Datagrunnlaget her viser en viss oppgitthet som er med på å styrke en forventning, håp og tro på at senteret skal bidra til å gi bedre informasjon utad. Dette er element som passer perfekt inn i den normative pilaren og vil styrke institusjonaliseringen.

5.2.2 Være et koordinerende organ eller mellomledd

Denne kategorien har en glidende overgang fra det å ha være en aktør i forhold til en offentlig rolle, men jeg ser et skille i at dette dreier seg mer om forventninger til at senteret skal være et organ som sørger for å tale samenes saker ovenfor offentligheten.

---

¹³ Informanten snakker her om samiske språksentre

“Várdobáiki e på en måte den som samordne de samiske interessan og får de definert på en skikkelig måte.”

“Men det æ tenke e at det er jo normalt at Várdobáiki, det lokale senteret arbeider mot kommunan, de kjenne jo kultur godt i aktuelt område. Et eksempel e der¹⁴det nu e blitt gravd og det e ødelagt kulturminna som finnes, kommun var kanskje ikkje klar over at det var der”

“Stedsnavn gjevna Várdobáiki det e jo veldi viktig. Det mest viktige e at det e en samla enhet, det er derfor det e viktig at Várdobáiki tar stedsnavn at det ikkje blir hundre forskjellige forslag.”

Her er synliggjort klare forventninger til at Várdobáiki må være samlende og være det organet som løfter saker som den samiske befolkningen er opptatt av. Også disse sitatene viser at informantene mener at Várdobáiki i hovedsak anses for å arbeide for og på vegne av sine omgivelser. Dette er et viktig element i den normative pilaren i institusjonen.

5.2.3 *Være en samisk infrastruktur*

Datagrunnlaget viser også at det er forventninger om at senteret skal være et kontaktledd i forhold til det offentlige også på den måten at myndigheter og andre som ønsker informasjon eller kontakt med samer i regionen kan bruke senteret som møteplass. En av informantene kalte det å være en samisk infrastruktur:

“Når det kjæm delegasjona så kjæm de til Várdobáiki, ikkje sant... det e det som har mangla på en måte, det e veldig viktig at vi har en slags infrastruktur, at offentlige myndigheta veit kem de skal ta kontakt med. Det som e veldig viktig syns jo æ, e jo at man som sett utafør veit litte gran om det som skjer.”

“Sentere må være et talerør, åsså ut i fra ka forskningskunnskap sei om ka som trengs. Kanskje egentlig åsså en dimensjon å ha med sæ, at det e ikkje bestandig at det e det folk faktisk ber om som ska gjøres, men at Várdobáiki faktisk ska bruke den forskningskunnskapen og ikkje alltid være knytta te å føre folk sin egen sak.”

“men de- kommunan- ska føle at Várdobáiki jobbe på oppdrag fra dem og te hjelp og støtte for kommunan, æ ser jo kommunan som viktige samarbeidsparta.”

Her synliggjøres forventninger om at det samiske i regionen skal være synlig, at Várdobáiki skal representere den infrastrukturen som tidligere har manglet for utenforstående. Det andre sitatet viser en holdning til at senteret skal kunne være en instans som gjør vurderinger på vegne av folk, på bakgrunn av kompetansen som senteret innehar dermed være en kanal som sørger for å nyttiggjøre forskningskunnskap lokalt. Det siste sitatet har en link til det

---

¹⁴ Informanten nevner et bestemt område

regulative elementet kompetanse, noe som kan vise at forventning om infrastruktur også må sees som et element som har sterke knytninger til regulative element.

5.2.4 Videreføre arbeid som er startet av ildsjeler og foreninger

Samer i regionen har i de siste 30 år vært organisert i forskjellige samiske foreninger som har arbeidet på ulike måter for å ivareta samisk kultur. Datagrunnlaget viser at det er forventninger om at dette arbeidet skal videreføres i et samisk senter. Dette kan eksemplifiseres gjennom følgende to sitat:

“Så vil æ sei at det e veldi viktig at det e en institusjon som har et overordna ansvar for enkelte områda, for eksempel stedsnavn, det gir en trygghet om at det arbeidet blir ivaretatt uavhengig av kem som leder i en forening, at det ikkje e personavhengig og ressursavhengig.”

“Men, det e jo kanskje ikkje realistisk å tru at Várdobáiki skal gjøre alt som kanskje foreninge ville gjort. Men de kan være en ressurs og en støtte.”

Dette er forventninger som jeg ser er spesielt viktige i oppbygging av institusjonen. Her gis et mandat og en rolle til senteret, men det synliggjøres også at de institusjonelle omgivelsene fortsatt skal være med på arbeidet og at det forventes et godt samarbeid mellom senter og foreninger, noe som nevnes spesielt i sitatene i neste underkapittel.

5.2.5 Støtte opp om frivillige foreninger

Datagrunnlaget synliggjør at informantene er opptatt av at senteret må være en støtte for frivillige aktører samt bidra til å skape fellesarenaer for enkeltpersoner og grupper med interesse for samisk kultur. Jeg eksemplifiserer dette med to utsagn fra ulike informanter.

Det e naturlig at kultursentere e me og støtte opp om aktiviteta som sameforeninge ser som hensiktsmessig,- sånn at det bli et tilbud for den samiske befolkninga og befolkninga for øvrig. Sentere våres må være me og støtte opp og hjelpe til sånn at det bli et fellesskap.”

“Med Várdobáiki så blei det en plass at du kunne løfte i lag. For område va jo prega av, det e kanskje fortsatt prega av det men ikkje så mye som før, av de ulike samesærvian¹⁵, den ulike retninga innen samesærvian, NSR, SFF¹⁶. Nu e der en fellesplass, det e veldig viktig.”

Ovenstående to sitat viser også et viktig normativt element. Det forventes et vidt samarbeid, og det synliggjør at senteret ønskes som en brobygger mellom ulike foreninger. Her er to ulike begrunnelser til ønsket, det ene målet er at senteret skal støtte opp om ulike samiske

---

¹⁵ Sameforeninger

¹⁶ Norske samers riksforbund (NSR) og Samenes folkeforbund (SFF) er to forskjellige samiske hovedorganisasjoner. Samiske foreninger er gjerne tilsluttet en av dem.

foreninger, det andre er at senteret blir et organ hvor enkeltforeninger kan samle ressurser for å løfte i lag.

5.2.6 *Tydlig samisk uttrykk*

Informantene mener at det skal være synlig at Várdobáiki er et samisk senter.

“ Várdobáiki må ta vare på det som er særegent med det samiske, dyrke frem og ivareta. Være et lite samisk samfunn, selv om det er et kontorlandskap. ”

“ Mange folk kjem innom veggan til Várdobáiki og då skal de kjenne litt at de e i et samisk samfunn. De ska kjenne sæ igjen. ”

“Då trur æ at det er viktig som et samisk senter, at man tenke at de verdia som den samiske kulturen bær med sæ åsså ska vises i senteret. At det er en plass der det kan dyrkes frem såne ting. At når man kommer inn så ska man føle at man kommer inn i et samisk miljø, at det vises, at de samiske verdian på en måte lever. Det trur æ e kjempe viktig. Det handler åsså om den tause kunnskapen som skal videre te andre. V

“Vil ikkje ha klaprandes hæla og tjo og hei,- og at alt skal være så artig heile tida. En samisk måte å være på, meir rolig og tilbakelent. ”

Her er uttrykt verdier som blant annet går på koder og roller. Informantene uttrykker at det er en verdi at Várdobáiki skal fremstå som et samisk senter både i oppførsel, væremåte og i uttrykk. Informantene vil ha et senter som tydelig er samisk gjennom at kulturen gjennom-syrer hele virksomheten.

Jeg ser disse verdiene som normative verdier som klart er påvirket av kognitive element, verdien vurderes ut fra følelser og oppfatninger.

5.2.7 *Hvilken rolle har normative element i institusjonaliseringsprosesser i samiske sentre?*

Normative element synes å ha stor betydning i institusjonaliseringsprosessen. Når brukere eller de institusjonelle omgivelsene (Jacobsen og Thorsvik 2007) viser at de har forventninger til senteret viser de at de regner med at senteret har en rolle. Hvis det ikke hadde vært noen forventninger mot senteret ville det ha vært et tegn på at senteret ikke hadde betydning for folk. De normative elementene gir ansvar, og bekrefter plikt og mandat (Scott 2008).

5.3 *Kognitive element i datagrunnlaget*

Kognitive verdier knyttes blant annet til oppfattelse, forståelse og ting som er tatt for gitt (Scott 2008) Her spiller også følelser og meningsdannelse (ibid) en stor rolle. Jeg har tidligere beskrevet kognitive element i kapittel 2.3. På spørsmål om det er noen spesielle samiske

verdier et samisk senter burde fremheve nevnte de fleste informantene intuitivt at det er viktig å ivareta var språk og kultur. Flere av informantene sa også at det er disse samiske verdiene kultursentrene er bygd opp rundt. Selv om informantene først brukte det felles uttrykket, «samisk språk og kultur» kom de etter hvert inn på mange forskjellige tolkninger av hva som er elementer i samisk kultur. Dette ser jeg som elementer i den kognitive pilaren i institusjonen. Jeg har sortert disse elementer i fem ulike kategorier: Åpen og inkluderende; tillitsvekkende; inngående kulturkunnskap; faglig integritet; nærhet og omtanke.

Flere trakk frem at det er viktig å vise respekt overfor eldre gjennom å ha tiltak som er tilpasset dem. Dette vil bli vist og drøftet under kapittel 6.1 om eksempel på institusjonalisering.

5.3.1 Åpen og inkluderende

Åpenhet og inkluderende, det er viktige kognitive verdier som informantene var opptatt av. Det er stor betydning i at det skal være godt å komme til Várdobáiki, de ønsker å føle seg velkommen og det fremheves at det er viktig med en uformell omgangstone.

“Samiske senter, det må være sånn at man på en måte kan bruke det. Te utstillinge, samiske kunstnera og duojera kan ha utstillinga der. Man kan være der og lese avisa, tidsskrift og kan komme dit uten at man har et direkte ærend for nokka. Men det må ikkje bære være inne på senterbygget men sentret må og ha en del aktivitet, for barn og unge - og gamle, generelt for heile befolkninga.”

“...dokker må ta vare på omgangsformen som holder på å forsvinne i en hektisk hverdag.”

“Trur å at det e viktig at folk kan komme inn og få hjelp til nån tjenesta, foreksempel kopiering. Det er jo ikkje alle som har sånn jobb, eller e i jobb. Hvis de har behov-, det samiske senteret kan og brukes te sånne ting.”

“Det me åpenhet e viktig, at alle e velkommen innom. På en måte selvfølgelig, man må jo ivareta de verdia, de samiske verdia, men man kan jo ikkje ta i mot alt eller alle, nån rakke ned på samiske, kan jo ikkje samarbeide med dem. Tenke med åpenhet at det e åpent for den samiske befolkninga. Det e lett å komme dit, det må fortsette.”

Disse sitatene uttrykker hvordan informantene ønsker at senteret skal fremstå. Det kan synes som om noen uttrykker den ut fra slik de har oppfattet at det er, eventuelt kunne vært, mens andre ser det i forhold til egen oppfattelse av samiske verdier. Jeg mener at dette er kognitive verdier fordi det er tydelig at egen bakgrunn og egne tankeprosesser bestemmer hva som vektlegges.

5.3.2 *Tillitsvekkende*

Flere uttrykker at folk må kunne ha tillit til og stole på «sitt» samiske senter, og at senteret er til for lokalsamfunnet.

“Holdningan folk har til sentere betyr alt omentrent. Og sånn som verden e her at den samiske delen har vært i minoritet og på mange vis vært underlegen den norske betten så har jo den norske holdningen også betydning. Men det må ikkje bli sånn at for å tekkes den norske befolkning så saldere man ut de samiske fotfestan.”

“Men for språksæntran og uansett korsen som helst samisk senter så har den verdien som lokalbefolkninga legg i det aller størst verdi faktisk, og æ trur jo at detta med å synes, æ syns jo at detta e det viktigste, at det man gjør e retta mot lokalsamfunnet, at de e tel for lokalsamfunne.”

Jeg ser at det her gis et klart uttrykk for at den kognitive meningsdannelsen må tillegges stor vekt. Holdningene er at det samiske senteret må være for folk og at det ikke ville få noen status som institusjon dersom det ikke finner gjenlyd i omgivelsene. Det er i tråd med Jacobsen og Thorsvik (2008) som sier at tillit til organisasjonen er viktigere enn både kvalitet og pris. I datagrunnlaget vektlegges dette elementet i så stor grad at det kan tyde på at uten dette kognitive elementet ville vi kunne forventet en ustødig organisasjon.

5.3.3 *Inngående kulturkunnskap*

En annen kognitiv verdi er immateriell kulturkunnskap. Det uttrykkes som en holdning om at ansatte på Várdobáiki må ha en spesiell kjennskap til den lokale kulturen og intuitivt vite hva som er ønsket av den samiske befolkningen. Dette vises gjennom følgende to sitat:

“Men det viktige i det e at hvis det e institusjona eller enheta som tar på sæ den oppgaven å skulle definere samiske interessa, eller jobbe med det, så må de sørge for at de har kontakt med folk, at det man faktisk fremme e det som gir gjenlyd hos folket tenke æ. Det nøtte for eksempel ikke at kommuneledelse definerer. Må være de som kjenner kor skoen trøkke.”

“Brukeran kan gje innspæll, og ser at de blir tatt alvorlig, det e viktig at folk på Várdobáiki tydelig markerer at de står på brukeran si sia, at de på en måte vil kjempe for grasrota, det er dem senteret e til for.”

Denne verdien kan vanskelig tolkes som noe annet enn en kognitiv verdi, men den lener seg likevel mot kompetanse som jeg tidligere har beskrevet som en regulativ verdi.

5.3.4 *Faglig integritet*

Selv om det anses som viktig at de som er ansatt for å arbeide med saker skal kjenne til grasrota og arbeide for dem, så ble også faglig integritet trukket frem som en verdi.

“Sånn at dokker må markere dokker i forhold til en del saker. Det går ikke an å bære være ute etter å ha folk med sæ, men dokker må og ha integritet, og stå på nån ting.”

“Hvis institusjon oppleves som svak og veik så vil man ikke komme med idean og tankan sine tel dem, man vil jo ikke våge det. Heller vælge å holde det for sæ sjøl.”

Dette er en verdi som jeg ser kan være kognitiv eller regulativ. Regulativ fordi også dette går på kompetanse, kognitiv fordi det går på vurderinger som må gjøres situasjonsbetinget.

5.3.5 *Nærhet og omtanke*

Nærhet og omtanke var et tema som ble berørt når det var snakk om samiske lokalsamfunn. Flere trakk frem som eksempel at det samiske samfunn viser at de bryr om hverandre ved å delta i begravelser og at dette var verdier som de ønsket skulle videreføres gjennom senteret.

“Synes det e en selvfølge at det med å vise at man bryr sæ, ved å gå i begravelsa skal videreføres i Várdobáiki. Folk går ikkje i en begravelse for å få fritt fra jobb, man har følelse av nærhet, kan være en slags verde¹⁷, treng ikkje være nær slekt, nokka som æ har vokse opp med. Ser at det e nån av de samiske verdian. Åpenhet, omtanke og nærhet.”

Nærhet og omtanke er viktige kognitive verdier og de får også gjenklang i institusjonens omgivelser. Det å innlemme slike verdier i institusjonen er å verdsette verdien av kulturkompetanse som er omtalt ovenfor.

5.3.6 *Hvilken rolle har kognitive element i institusjonaliseringsprosesser i samiske sentre?*

I etablering av et samisk senter og i prosesser rundt institusjonalisering ser jeg at kognitive element er særlig fremtredende. Holdninger fra den ikke-samiske befolkningen har tidligere hatt stor påvirkningskraft på den samiske befolkningen. Fornorskningspolitikken førte til at samisk språk nesten forsvant i regionen. Et resultat av negative holdninger til samisk ser vi i utviklingen for samisk språk. Ardis Ronte Eriksen har i sin mastergrad synliggjort at samisk språk og kultur nesten ble radert ut i løpet av et par generasjoner i seks kommuner i Sør-Troms og Nordre Nordland. Eriksen viser at det var en reduksjon i samisktalende, fra 800 førstespråklige samer i 1970 til 51 personer som sier at de snakker godt samisk i 1994 (Eriksen 2009). Dette skjedde over en periode på 24 år fra 1970 til 1994 (ibid).

---

¹⁷ Verde er en samisk benevnelse på venner som en har et spesielt forhold til

I arbeid med bevaring og revitalisering av språket må ettervirkninger av gamle holdninger motarbeides. En måte som det motarbeides lokalt er gjennom den samiske kultur og musikkfestivalen Márkomeannu. På festivalens web side sier festivalen om seg selv:

Márkomeannu ønsker å være identitetsskapende for mennesker i alle aldre, likevel legges det vekt på en særlig ungdomsprofil. Opp igjennom årene har festivalen blitt en viktig del, også symbolsk, for lokal ungdom, ved å synliggjøre at samisk kultur kan være verdifull.¹⁸

Várdobáiki og Márkomeannu har et nært samarbeid, blant annet ved at Márkomeannu disponerer kontor hos Várdobáiki. Det er naturlig å regne med at arbeidet som Márkomeannu gjør også påvirker holdninger til Várdobáiki.

Siden informantene var valgt ut fra at de enten var brukere av tilbud fra Várdobáiki samisk senter eller at de hadde en annen relasjon til senteret, er det naturlig at de har en positiv holdning til å ivareta samisk kultur. Det som datagrunnlaget også viser er at informanter i stor grad opplever at det både er lettere å ivareta samisk kultur i dag enn tidligere, og de uttrykker at de forventer at mange andre har samme holdning. Holdninger er kognitive element og en viktig byggestein i den kognitive pilaren i institusjoner.

Datagrunnlaget viser at det har vært en dreining av holdninger fra å være mot «det samiske» til å bli for. En eldre informant snakket om hvordan det var å være same før, i forhold til nu:

“ Det virke som om samisken e kommet meir i skudde nu enn før. Språke brukes mye meir, sånn som i kirka – og så e det jo den barnehagen. () Før va det mye mobbing, - ungan måtte ta igjen.. ”

På spørsmål om han syntes det er lettere å snakke samisk nå enn før bekreftet han også at det ikke er så mye motstand lenger:

“ Før snudde folk ryggen bort hvis du sa bures.... For nån år sia, på butikken – en som for artighet sa bures til ho bak skranken... då svarte ho med bures, bures. Æ va forfær. Ja litt kan dem no. ..Hvis nån snakke samisk til dem nu, trur ikke det e så nederlig nu, som før. Trur æ. Det va meir mobbing før. ”

Samme informant ga uttrykk for at han syntes det var av stor betydning at kirka hadde tatt språket i bruk. Han nevnte at en bestemt biskop både hadde lært samisk og var interessert i samiske forhold, av det tolker jeg at informanten mente at det har skjedd endringer i

---

¹⁸ <http://www.markomeannu.no/norsk/ommarkomeannu.html> (lastet ned 8.6.2013)

holdninger til samisk språk, og at de nye holdningene også påvirker informantens, og andre folks holdninger.

Mine informanter er opptatt av at det samiske sentret skal ha sin helt spesielle egenart. Omgivelsenes oppfatning av hvordan et samisk senter bør være påvirker det samiske sentret og slike forventninger fra omgivelsene vil påvirke til at senteret beholder sin egenart (Scott). Nøkkelen til suksess for et samisk senter kan være at det makter å beholde en egenart slik at institusjonen skiller seg klart ut fra andre institusjoner. Her kommer de samiske verdiene inn som viktige byggesteiner.

5.4 Enkeltelement kan være byggesteiner i flere pilarer.

Jeg har under gjennomgang av empirien flere steder anmerket at enkelte element må sees på som element i flere pilarer. For eksempel at det å være andelseier både er et regulativt element og et kognitivt element. Dette kan også skape normative mekanismer begge veier. Det at virksomheten har mange eiere vil føre til at det er flere som har forventninger til virksomheten.

Her er eierforholdet blitt et tydelig kognitivt element. Regulativt element er slik brukt for å skape kognitive element. Dette er i tråd med Scotts tanker om at regulativt element er virkemidler som brukes for å begrense og styrke sosial atferd (Scott 2008).

Det er ingen automatikk i at et slikt regulativt element som eierskap også skal bli et kognitivt element. Det kan være at bakgrunnen for den formelle etableringen av senteret med en langvarig prosess og et klart ønske fra omgivelsene om at det skulle bli en realitet var med på å legge grunnlaget for den kognitive verdien som eierforholdet utgjør.

På den andre siden kan det være at det jeg har tolket som eiernes holdninger egentlig er en "eier-følelse" som er uavhengig av om du er en faktisk andelseier. Dette er noe som kom frem i datagrunnlaget i det sitatet hvor informanten som ikke er eier eller ansatt omtaler Várdobáiki som "vi". Da må man se det som et resultat av at institusjonaliseringsprosesser på Várdobáiki allerede er kommet så langt at de som er senterets sosiale basis (Selznick 1997) oppfatter institusjonen som sin. En slik måte å se det på eksemplifiseres fra datagrunnlaget i følgende sitat:

“Æ tænke på nån av tiltaka som e gjennomført kor man ser at folk plutselig har utrolige eierforhold til Várdobáiki. Plutselig e Várdobáiki blitt en institusjon som betyr nokk for dem, og det tenker æ e kjempeviktig. Det e en eierfølelse også fordi Várdobáiki tilbyr nåkka de bryr sæ om, også for de som ikkje e årtlie, formelle eiera.”

Jeg ser også at begrepet eierfølelse fikk et annet innhold når det gjelder kommuner.

”Men æ syns jo, som æ har nevnt når vi tidligere har diskutert at kommunan bør ta et ansvar og ha et eierforhold, de må føle at de har et eierforhold til det samiske senter, æ tenke ikkje på at de skal gå rundt og eie, men de skal føle at Várdobáiki jobber på oppdrag fra dem og til hjelp og støtte for kommunan, æ ser jo kommunan som viktige samarbeidsparta.”

Her ser jeg at informanten er innoem eierskap både som regulative element, (faktisk eierforhold), normative element (at Várdobáiki forventes arbeide for dem) og kognitivt element (oppfattelse av ansvar).

Eierskap er det elementet som jeg klast ser er eller kan være element i flere pilarer, eventuelt også påvirker element i andre pilarer. oppgaven. Der var også andre slike element som jeg allerede har nevnt tidligere i kapitlet, men de vil ikke bli drøftet nærmere i denne oppgaven.

5.5 Har det foregått en institusjonalisering av Várdobáiki samisk senter?

Jeg har i kapittel 5.1, 5.2 og 5.3 kategorisert og vist eksempler på viktige element i de tre pilarene i institusjoner (Scott 2008). Disse elementene er verdier som også er viktige for institusjonaliseringsprosesser og de kan være med på å skape institusjonalisering (ibid).

Et nærliggende spørsmål er om datagrunnlaget gir holdepunkter for å si at det har foregått institusjonalisering i senteret. Datagrunnlaget gir et klart svar på dette spørsmålet. Herunder er et utsagn fra en av informantene som er en klar indikasjon på at senteret er institusjonalisert.

«Men no når den¹⁹ e oppe, så e no Várdobáiki her og æ e der, og den einaste gongen æ føle at Várdobáiki e litt mitt e når andre folk utenfra angrip Várdobáiki. Då bli æ sint som ei løve for då e det helt klart at den e definert inn som en del av min sfære.»

---

¹⁹ Snakker om Várdobáiki

Dette sitatet viser klart at her har foregått en institusjonalisering. Informanten gir uttrykk for at senteret er en så viktig institusjon for henne at hun er villig til å forsvare den for angrep utenfra. Selznick (1997) sier at det å forsvare en institusjon på denne måten er en oppgave av største betydning. Det er også et forsvar av organisasjonens spesielle kompetanse som er påført virksomheten under institusjonaliseringsprosessen.

6 To forskjellige institusjonaliseringsprosesser ved Várdobáiki samisk senter

Jeg har valgt å fokusere spesielt på to aktuelle tiltak under Várdobáiki for å se om og hvordan institusjonaliseringsprosesser har foregått. Det ene tiltaket er *samiske helsetreff* som startet som et prosjekt i 2002 og som i dag er et av de viktigste tiltakene ved senteret. Dette kommer også tydelig frem i mitt datagrunnlag. Det andre tema er *etablering av samisk museum* under Várdobáiki. Både museum/dokumentasjonssenter og samisk helse og sosialtjenester var med i *Forprosjektbeskrivelse av samisk kultursenter i Ofoten- og Sør-Troms regionen* (Dalbakk 1998). Etablering av samisk museum tok fart da Sametinget behandlet "*Delutredning for samiske museum i Nordre Nordland og Troms*" (2006). Gjennom denne behandlingen ble det fattet et vedtak om at Várdobáiki skulle ha ansvar for samisk museumsdrift i regionen. Museet er i dag den største avdelingen under Várdobáiki og har en stor kontaktflate i forhold til lokale brukere og andre.

Jeg vil i dette kapitlet vise at det har foregått en klar institusjonalisering, samt hvordan den har foregått, og at det er stor forskjell på institusjonaliseringsprosessene som har foregått innen de to ulike eksemplene helsetreff og museum.

6.1 Helsetreff, et etablert tiltak under Várdobáiki

Jeg vil i dette delkapitlet gjøre rede for bakgrunn og organisering av helsetreffene. Deretter vil jeg vise funn i datamaterialet og til slutt drøfte disse funn i forhold til faktorer knyttet til de regulative, normative og kognitive pilarer i institusjonen.

6.1.1 Bakgrunn for etablering av helsetreff ved Várdobáiki

Helsetreff er et tiltak under Várdobáiki samisk senter som har vært drevet fra og med 2003. I plandokumentet fra 1998 (Dalbakk 1998) er helse tatt med som et mulig satsingstilbud under kultursenteret. Her var nevnt at det skal vurderes opprettelse av avlastningstilbud til eldre, opplæring av helse- og sosialpersonell i samisk språk og kulturforståelse, informasjonsvirksomhet, prosjektarbeid og forskning.

Den direkte årsaken til oppstart av det første helseprosjekt i Várdobáiki var et muntlig forslag fra Asbjørg Skåden²⁰ en av ressurspersonene i miljøet rundt Várdobáiki. Forslaget kom til meg som var prosjektleder for språksenteret og som også hadde ansvar for igangsetting av øvrige prosjekt. Skåden foreslo at Várdobáiki skulle starte opp et tilrettelagt dagtilbud for eldre samt se på det tidligere arbeid med omsorgsboliger i markebygdene. Det var et ønske om at Várdobáiki skulle tilby tilrettelagte tilbud til samiske eldre og samtidig blåse støv av tankene om omsorgsboliger lokalisert i markebygda som ved flere anledninger både i siste halvdel av 1960-tallet og 1990-tallet var arbeidet med av ulike aktører i bygdene.

Randi Nymo har beskrevet kulturelle helsestasjoner som lege og helsesøster i Skånland arrangerte i perioden 1995-2000 (Nymo 2011). Helsesøster i Skånland, Oddveig Nymo, Dalbakk ble invitert med i referansegruppa som ble opprettet for arbeidet med planlegging av helsetilbud og med det var erfaringer fra Skånland kommunes prosjekt med i planprosessen av det nye helseprosjektet.

6.1.2 Fra prosjekt til fast tiltak

I oppstartsfasen trakk prosjektleder inn både eldre og yngre ressurspersoner i tillegg til den samiske helsesøsteren fra Skånland kommune. Det ble valgt et opplegg som bestod av tema, samisk lesetrening og middag. Tiltaket har etter første utprøvningsperiode hatt faste rammer med treff en gang i måneden, ni-ti ganger pr år. Prosjektet ble seg først finansiert over prosjektmidler fra Sametinget i to år. Tredje søknad om prosjektmidler ble avslått og det ble orientert om problemer med finansiering for deltakerne. Da stod de eldre frem som en ressurssterk gruppe og skrev brev til Sametinget om hvor stor betydning treffene hadde hatt for dem, samtidig som de valgte å bidra privat til finansieringen ved å arrangere lotteri på hvert treff, hvor de selv tok utgiftene og Várdobáiki fikk inntektene. Aksjonen deres førte frem, og tiltaket ble videreført, samt at videre finansiering ble etter hvert sikret. Helsetreffene blir stadig evaluert, og brukerne kommer blant annet med innspill om hvilke tema de ønsker på treffene. Tiltaket har en fast brukergruppe på rundt 25 deltakere. Helsetreffene er blitt en merkevare, tiltaket er godt kjent i og utenfor regionen og også omtalt i Stortingsmeldingen *Morgendagens omsorg*:

“ ....Helsetreffene har gitt økt trivsel som resultat, og har ført til at eldre blir boende hjemme lengre. Senteret har arbeidet med ulike prosjekter i perioden 2003– 2007,

---

²⁰ Asbjørg Skåden fra Skånland kommune

blant annet kosthold og ernæring, trim og sosial aktivitet. Tiltaket er nå permanent, og blir tildelt direkte tilskudd fra Sametinget» (St.meld. nr. 55(2012-2013): 68).

Fra 2011 har det vært gitt driftstilskudd til Várdobáiki over Sametingets budsjett for å arbeide ut fra følgende to prioriteringer innenfor helse:

“Videreføre og videreutvikle etablerte forebyggende og frivillige tiltak for eldre samer som et supplement til offentlige helse- og sosialtjenester.

Tilbud om veiledning og rådgivning og modeller for andre som ønsker å fremme frivillige tiltak for samiske eldre.”(Sametingets budsjett 2013: 72)

Ovenstående sitat både fra stortingsmeldingen og Sametingets budsjett er to helt klare regulative element når det gjelder helsetreff. Når det gjelder bakgrunn for budsjettposten, er det blant annet brevet som de eldre brukere sendte til Sametinget. Brevet var resultat av at de eldre var orientert om at de holdt på å miste et tilbud som de verdsatte høyt og at de forventet at Sametinget burde sikre videreføring av tiltaket. Det må sees på som et uttrykk for kognitive og normative element.

6.1.3 Datamateriale – informanternes tanker om helsetreff

Jeg stilte informantene åpne spørsmål om helsetreffene for å få de til å snakke om deres kjennskap til tiltaket, og om hvilke tanker de hadde i forhold til betydningen av tiltaket. Flere informanter trakk også frem helsetreff under andre deler av intervjuet. Alle informanter uttrykte tydelig at helsetreff har stor betydning for brukerne, og det kom frem ulike begrunnelser på dette. Dette synes jeg illustreres aller best av følgende utsagn fra en av informantene:

“ Det ville bli en katastrofe om den betten forsvant.”

De øvrige utsagn støtter dette og kan sees på som forklaringer på hvorfor det oppfattes slik. Det er generelt et veldig stort engasjement i forhold til helsetreff. Engasjementet synes å være hos alle, uavhengig av alder. Jeg tolker dette til en del av den respekten for eldre som også noen av informantene trakk frem som en spesiell samisk verdi.

“En greie skal æ fortelle dæ om, det e veldig viktig. Det har skjedd et løft. Æ trur at det va helsetræffan og termprosjektet²¹ ved Skaniid girji²² som har løfta, og kanskje de historiske vandringen som Márkomeannu arrangere kor de må inn med gamle folk. Di siste åran, æ e ikkje så sikker på katid det begynte, men, de siste åran...nu høre du

---

²¹ Et spesielt prosjekt hvor det ble samlet og skrev ned samisk terminologi hvor eldre ressurspersoner var informanter.

²²

folk snakke samisk på butikken, det gjorde man ikkje før. Det har faktisk skjedd et løft av sælvtilitt og sælvfølgelighet i forhold til det samiske som e så viktig i forhold til de gamle.”

Denne informanten omtalte ikke helsetreffene direkte, men trakk helsetreffene inn som en av årsakene til at samisk språk har fått et løft og at den språklige selvtilliten blant eldre samer er blitt bedre. Det viser meg at helsetreff som tiltak regnes som viktig av flere forskjellige årsaker og forklarer kanskje noe av engasjementet som er rundt tiltaket.

Det har selvfølgelig stor betydning å høre hva brukerne selv sier. En av de faste brukere av helsetreffene omtalte helsetreffene slik:

“Æ bruke å være på helsetreff. Det e artig med den lesetreninga, man må lese sætningan mange gong for å få tel, men til slutt så går det...Synes det er artig å være med der. Det e folk fra bygda der ...Det e jo treff på Evenskjer og, men æ bruke ikkje å være der”

En annen, ikke- bruker summerte opp slik:

“Det æ veit e at de som bruke eldretreffan, e veldig fornøyd med eldretreffan. Det e vel nokka av det som e mest direkte retta mot en brukergroupe som bor i bygdan og som har et behov og som merker og veit at detta e viktig.”

Begge disse sitat viser at brukerne ser en stor verdi i treffene, det er med å bygge den kognitive pilaren i institusjonen.

Tiltaket knyttes også til bedre helseeffekt:

“Æ trur at helsetreff har bidratt til ei god helse, ei forbedra helse. Da tenker æ at, gode helse for mæ e ikkje bære at folk e opptatt av kosthold, at de ikkje e syk, det e åsså viktig, - men at de eldre trivest når de kjem dit, det e lystbetont og sosialt for dem. Der trur æ helsetreff har bidratt t helsa, det e artig, brukeran av helsetreff vente jo på at det skal bli treff. De får opplæring i forskjellig, sia det er tema med fagfolk. Trur at det er en god helseeffekt. Det e et tiltak som bør fortsette.”

“De eldre har behov for å bli sett og hørt, ut fra sine egne behov. Og så e det viktig at det e et samisk arrangement.”

Disse to sitater ser jeg også berører normative element. Første informant avsluttet med at tiltaket bør fortsette, og det andre sitatet sier også at det bør være et samisk arrangement. Helsetreff ble også trukket frem som et viktig samarbeidsprosjekt med kommuner.

“Men ellers så ser æ jo at når man har et sånt samisk språksenter og kultursenter så er det jo veldig mye kompetanse på det samiske som kommunan kan nøttegjøre sæ,

kanskje i mye større grad enn det er gjort. Det har jo vært en del, tenker på de treffene, helsetreffene som har betydd veldig mye for kommunen som et tilbud for de eldre og det gjelder jo ikke bare de samiske men alle som er der.”

Jeg har tidligere kategorisert samarbeid som et regulativt element, og det ovenstående sitatet berører et slikt element, samarbeid mellom kommune og helse-tiltak. Neste sitat berører samarbeid på et annet plan, samarbeid mellom eldre kulturbærere og yngre som trenger å lære språk og kultur fra de eldre,

“Trur at helsetreffene er veldig viktig, Det treff de eldre sameier som har levd i en knallhard forhistorisk tid og lært samisk hjemme men ikke kunne lære det til sine barn, bare brukt det på kjøkkenet hjemme, ikke butikken og ellers i det offentlige rom. Det at de har et godt tilbud er viktig. Vi høste så mye igjen hos de eldre. Skal vi snakke om språket så er det viktig at vi ber dem på banen i forbindelse med ivaretagelse av språk, det er jo de som kan det.”

En kortfattet oppsummering av det som uttrykkes av informantene er at gjennom dette tilrettelagte tiltaket blir brukerne respektert for det de er, og de blir møtt med tilbud som er tilrettelagt ut fra deres livsfase, identitet og bakgrunn. De får være med på å forme aktivitetene, noe som har verdi for brukerne og de får dermed en sterk eierfølelse til tiltaket. Helsetreffene er kanskje den eneste arena for de aktuelle brukerne hvor samisk språk er i fokus, og dette er på et offentlig arrangement. Deltakernes rolle som respekterte tradisjonsbærere ble også trukket frem. Dette har totalt vært med og gitt det løftet som informanten jeg siterte først i kapitlet snakket om.

6.1.4 Helsetreff, et institusjonalisert tiltak

Ut fra innsamlet data, Sametingets budsjett og program for helsetreff kan man se at tiltaket er bygd opp av elementer av både kognitiv, normativ og regulativ art. Eksempel på regulative element er at det er oppnådd faste finansielle rammer, slik det er synlig i Sametingets budsjett, og det er klare fastlagte rammer for selve tiltaket. Hvert treff begynner på et bestemt klokkeslett, det arrangeres etter tur på tre forskjellige grendehus og det har samme program, men med forskjellig innhold fra gang til gang. Her er knyttet kognitive verdier til treffene, både fra brukernes side og de som er rundt. Kognitive elementer er for eksempel respekt for immaterielle kunnskaper, samhold, slektskapsband, følelser for språket og den sosiale trivselsverdien som er knyttet til treffene. De eldre får bekreftet sin egenverdi i forhold til sin identitet som sameier. I tillegg er det viktige kognitive elementet som ble synliggjort ved at brukerne gikk til det skritt å skrive brev til Sametinget for å sikre videre aktivitet. Normative elementer ser jeg er knyttet til hvordan tiltaket gjennomføres, hvordan lesetrening foregår og for

øvrige innholdet i treffet. I tillegg er det knyttet forventninger til samarbeid med kommuner og andre organer. Som tidligere nevnt synliggjorde brukerne et normativt element da de forventet at Sametinget skulle sikre videre finansiering. Et annet viktig normativt element etter flere års drift, er brukernes forventninger til at helsetreff skal arrangeres. De venter på det, det er en viktig del av deres hverdag en gang i måneden. Sitatet fra en informant om at det vil bli en katastrofe om treffene forsvant tydeliggjør dette.

Det er tydelig både innenfor og utenfor Várdobáiki at helsetreff er en svært viktig del av Várdobáiki. Det er en klar institusjonalisert del av senteret.

6.1.5 Institusjonaliseringsprosessen for helsetreff

Når man ser på helsetreff i forhold til institusjonell teori kan man se en institusjonsbygging som startet med bruk av agenter. Her var et behov som var synliggjort første gang gjennom en plan for kultursenter, og senere startet opp gjennom en prosjektbeskrivelse. Tiltaket under Várdobáiki startet isolert sett likevel med et initiativ fra ressurspersoner som hadde sett behovet. Jeg som prosjektleder på språksenteret kjente på den tiden ikke til at samisk helse- og sosialtjenester var inkludert i plandokumentet for kultursenteret og det direkte initiativet var derfor viktig for å få startet tiltaket på det aktuelle tidspunkt.

Jeg ser likevel at selve institusjonaliseringsprosesser har vært av typen «naturalistisk» en naturlig, ikke styrt eller målrettet prosess slik Scott beskriver en av to hovedkategorier for hvordan institusjoner blir skapt (Scott 2008). Her har foregått en kollektiv prosess hvor tiltaket har fått slik betydning at det i seg selv har kommet til å utgjøre en sterk verdi for både deltakere og andre. Selv om det var en styrt etableringsprosess av tiltaket, er selve institusjonaliseringen helt tydelig preget av en naturlig prosess uten at spesielle agenter eller aktører har hatt avgjørende betydning (Scott 2008).

6.2 Samisk museum, en avdeling under Várdobáiki samisk senter

Det andre tiltaket, eller den andre prosessen jeg vil bruke som eksempel på institusjonalisering, er etablering av Várdobáiki samisk museum. Samisk museum ved Várdobáiki er i dag en viktig enhet med det største delbudsjettet innenfor virksomheten. Museet fremstår som en del av institusjonen Várdobáiki. Jeg vil her se på hvordan institusjonaliseringen har skjedd.

I første del av kapittelet vil jeg gå inn på dokumenter som jeg mener viser en viktig del av institusjonaliseringsprosessen. Deretter vil jeg nytte data innsamlet i intervju og til slutt diskutere prosessen i forhold til litteraturen.

6.2.1 Arbeid for å få etablering av museum knyttet til Várdobáiki samisk senter

I “*Forprosjektbeskrivelse av samisk kultursenter i Ofoten- og Sør-Troms regionen*” i 1998 var dokumentasjonssenter og museum tatt med i rom- og funksjonsprogrammet. Várdobáikis første formelle etablering av museumsrelatert virksomhet var gjennom etablering av et dokumentasjonssenter i 2004. Formell åpning ble foretatt av daværende stortingsrepresentant Ivar Østberg²³ som fikk oppdraget med å utføre den symbolske handling ved å åpne det nyanskaffede brannsikre arkivskapet.

I “*utredning Samiske museer i Norge. Framtidig organisering og styringsstruktur*” som ble laget på oppdrag fra Sametinget presenterte Audhild Schanke en skisse til regionsinndeling for samiske museer i 4 regioner (Schanke 2000). Dette medførte at det Gállogieddi friluftsmuseum i Evenes skulle ligge i samme region som det veletablerte Árran lulesamiske museum.

I 2005 ble “Sametingsrådets melding om samiske museer 2004” vedtatt. I merknad til vedtaket ba den behandlende komiteen om ny delutredning når det gjaldt museene i Troms og Nordre-Nordland²⁴. I prosessen fra utredningen ble lagt frem til meldingen om samiske museer ble lagt fram foregikk det en regional aksjon som medførte at mange ulike interesser, blant annet samiske foreninger, kommuner og Várdobáiki samisk språksenter engasjerte seg med uttalelser. Sametinget inviterte også ulike interesser til et felles møte. Styret for Várdobáiki understreket blant annet regionens rett til å forvalte egen historie²⁵ og refererte til felles uttalelse fra interesser i regionen²⁶

6.2.2 Museumsansvar tillegges Várdobáiki

I *Delutredning om samisk museumsvirksomhet i Nordre Nordland og Troms* som ble lagt frem for Sametinget i 2007 var det forslag om en egen samisk museumsregion i Sør-Troms og Nordre Nordland. Med bakgrunn i utredningen vedtok Sametingets plenum at Várdobáiki samisk senter tillegges et regionalt samisk museumsansvar²⁷.

---

²³ Ivar Østberg (KrF), Harstad, Stortingsrepresentant for Troms 1997-2005

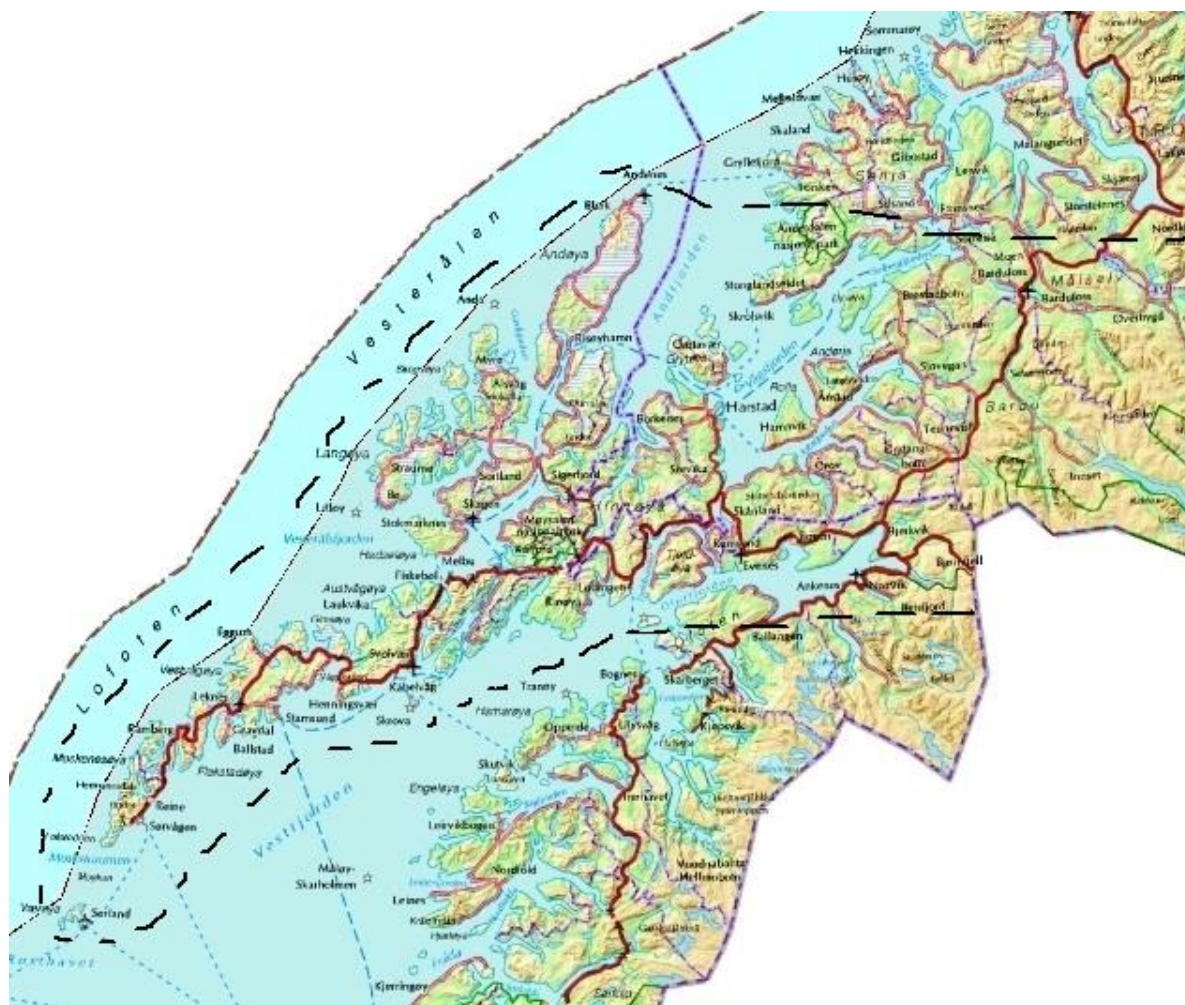
²⁴ Opplysninger hentet fra “Delutredning for samisk museumsvirksomhet i Nordre Norland og Troms”

²⁵ Styresak 34/03

²⁶ Styresak 13/04

²⁷ Sametinget, vedtak i sak 06/07

Sametinget valgte en modell som la til grunn at den samiske museumsvirksomheten skulle kunne utvikles som en del av de eksisterende kultursentrene. Dette begrunnet tinget med at det også ville utvikle de eksisterende kultursentrene. Gjennom vedtaket gir Sametinget Várdobáiki mandat til å starte opp arbeid med etablering av samisk museum.

Figur 2: Várdobáiki museum har samisk museumsansvar for Sør-Troms og Nordre Nordland, inkludert Lofoten og Vesterålen. Den striplete linjen viser omtrentlig område. Kartkilde: www.norgeskartet.no

6.2.3 Formell opprettelse av Várdobáiki museum

Styret for Várdobáiki samisk senter vedtok å opprette museum. “Várdobáiki etablerer Várdobáiki samisk museum som underlegges Sametingets forvaltning. Vedtaket gjøres gjeldende fra dags dato.” (Várdobáiki styreprotokoll: 27.04.07)

Det ble da startet en prosess for å oppnå driftsfinansiering fra Sametinget.

Denne prosessen ble ført ved at institusjonen startet et etableringsprosjekt som utarbeidet en museumsplan²⁸ med påfølgende søknad om driftsmidler. Museumsplanen beskriver satsingsområdet for Várdobáiki museum og tar utgangspunkt i Sametingets vedtak om museumsstruktur i Nordre Nordland og Troms:

“Várdobáiki samisk senter tillegges samisk museumsansvar for det markasamiske området i Nordre Nordland, det sørlige Midt-Troms, samt Lofoten og Vesterålen, som innebærer utarbeidelse av utviklings- og konsolideringsløsninger for samisk museumsvirksomhet i området. Dette innebærer å utvikle et samisk museum underlagt Sametingets forvaltning i dette området.” (Sametinget vedtak i sak 06/07 pkt IIb).

Várdobáiki museum fikk driftstilskudd direkte over Sametingets budsjett fra 2010.

6.2.4 Datagrunnlag, informantenes tanker om Várdobáiki museum

Jeg hadde et åpent spørsmål om museum til informantene, hvor jeg spurte om deres tanker om betydningen av å knytte et museum til et samisk senter. Informantene viste ulikt engasjement for museum, og generelt et merkbart mindre engasjement for museum enn for helsetreff. Jeg fikk likevel et godt datagrunnlag for å drøfte etablering av museum som tiltak.

Jeg har kategorisert de verdier informantene fremhevet ved museum i de tre pilarene, regulative, normative og kognitive elementer (Scott 2008) og jeg vil her vise og drøfte datagrunnlaget for hver kategori verdier.

6.2.4.1 Regulative verdier

Jeg har kategorisert de regulative verdiene i fire forskjellige kategorier, forankring, ressurser, samarbeid og lokaler (fysiske fasiliteter).

Det kom frem at informanter synes at regional forankring er viktig.

“Proessen va veldig viktig, forankring, synliggjøring av ulike områda i region.”

“Vikti at det e lokalt. Det va jo snakk om at det sku ligge under et museum i Finnmark, eller under Árran²⁹.”

---

²⁸ Museumsplan for Várdobáiki samisk senter, vedtatt i april 2006

²⁹ Árran er det lulesamiske senteret i Tysfjord kommune

Det politiske arbeidet forut for etableringa ble tillagt stor vekt. Det virket som om det ga museet status som godt forankret i regionen. Dette er en parallell til at svært mange var opptatt av organisasjonsmodell og eierskap når de snakket om kultursenteret som helhet.

Når det er snakk om ressurser virker det som om informantene tenker på en blanding av ressurspersoner og midler som kommer utenfra.

“Med musee e det skapt meir aktivitet, meir midla te systeme.”

Jeg har tidligere nevnt samarbeid som et regulativt element når jeg har trukket frem generelle regulative verdier i kapittel fire. Når det var snakk om kultursenteret som helhet var informantene opptatt av at senteret skulle samarbeide med eksterne organer, for eksempel kommuner eller samiske organisasjoner. For museet sin del var informantene opptatt av samarbeid med andre museer eller kultursenteret for øvrig:

“Æ veit lite om museal drift, men det æ tenke e at fordelan e at museum har kontor-fellesskap med andre som arbeide med samiske saker. Det e naturlig. Det ligg jo i senterets arbeidsoppgava å ivareta samisk kultur- og det e jo det et museum gjør.”

“Trur at det samiske sentre får fleire bein å stå på, og museet får fleire bein å stå på, de utfylle kværandre, ved at det er innlemma dær.”

“Æ trur det e veldig viktig faktisk, for det første er jo musee tilknytta andre museum.. - For nån e det viktig at man har en intellektuell gruppe som samarbeide... For virksomheten utad så e det viktig at Várdobáiki har et museum.”

Det synes tydelig at informantenes fokus på museets samarbeid med senteret har sammenheng med at det samiske friluftsmuseet Gállogieddi allerede var etablert, og at flere av informantene så opprettelsen av Várdobáikis museum i hovedsak som en overtakelse av driftsansvar for Gállogieddi.

“Det skua gjerne vært bedre lokaliteter, utstillingslokale og sånn, og at musee skulle hatt bedre plass for publikum ... Æ ser jo at Gállogieddi kunne blitt brukt på anna måte hvis vi hadde fasiliteta der, eks et kjøkken, og muligheta for å oppbevare produkta. Då kunne det blitt tilbakeført gamle produkta som har tilhørighet til området her. - Orntlige forråda. Sku ønske at det kom.”

Fysiske fasiliteter for bedre drift av museum ble trukket frem som en manglende infrastruktur. Det synliggjør at fysiske fasiliteter anses som et viktig element i institusjonen museum. Várdobáikis museumsplan fokuserer på at museet i oppbyggingsfasen skal satse på museale

funksjoner som ikke er avhengig av lokaler, mens informantene synliggjør en forventning om sterkere satsing på formidling som krever bedre lokaliteter.

6.2.4.2 Normative verdier

Informantene uttrykte også forventninger til hva museet bør gjøre:

“Det e vældi vikti, at musee e utadvent. Det e positivt at musee oppsøke folk.”

“Veldig bra at museet er innlemma, skulle tatt opp skrømt-kveld³⁰ igjen. Veldig identitetsskapende for barn.”

En av informantene viste til at den samiske befolkningen i regionen skal kunne forvente at det er en lokal styring på det samiske museet:

“Æ meine at det e velig viktig at musee er såpass lokalt – og at man i sameverden ikkje ska trengje å akseptere mindre nærhet enn ka den norske verden har. Hvis man ser kor de norske musee-enhetan befinn sæ, så kan man ikkje plutselig meine at i sameverden kan det organiseres fra langt bortistan.”

Det var også gitt uttrykk for at museets betydning forventes styrket i fremtiden.

“Museum appellere til omverdenen, æ trur at museet blir viktiar enn det vi har kunnet tro.”

Her er uttrykt en sterk forventning. Forventninger har i følge Selznick (1997) stor betydning for institusjonaliseringsprosesser.

6.2.4.3 Kognitive verdier

Informanter snakket om forarbeidet som ble gjort før museumsetablering var en realitet. Noen av disse dataene har jeg kategorisert som regulative element mens andre ser jeg som en blanding av alle tre element. Flere av informantene var opptatt av at regionen må få lov til å ivareta sin egen historie. Dette ser jeg som et viktig kognitivt element i museumsdrift, selv om det også har en klar normativ del.

“Region samla seg, grasrota stod opp og krævde at det sku komme et museum. Brukera så et behov, det måtte gjøres tiltak, det va viktig at historia,- nåtid og fremtid-ivaretas av oss sjølv.”

“Folk har mye nærmar forhold til Gállogieddi under Várdobáiki enn da kommun hadde det, folk kjenner at det er vårres, at der e en relasjon te det. Verdien for samisk museum i region er løfta fra å være et slags friluftsmuseum til å bli et museum.”

---

³⁰ Skrømt-kveld var en aktivitet som tidligere var gjennomført i regi av Gállogieddi

I datamaterialet som omhandlet museumsetableringen fant jeg færre rent kognitive element. Jeg vil komme tilbake til dette senere.

6.2.5 Institusjonaliseringsprosessen for museumsetableringen

Når det gjelder museum ser jeg at det har foregått en annen institusjonaliseringsprosess enn den som har vært i sammenheng med institusjonalisering av helsetreff.

Det var et merkbart mindre engasjement i forhold til museum. Dette kunne være uventet i forhold til det engasjementet som dokumentstudiene viste var til stede i arbeidet for å få et samisk museum til regionen. Jeg ser at det kan ha en sammenheng med at flere av informantene så museet som ferdig etablert i regi av Gállogieddi friluftsmuseum mens helsetreff var noe nytt. Museet hadde allerede fått en status som noe som er sikkert og forutsigbart, det blir tatt for gitt av de fleste av mine informanter og de så ikke at det kreves engasjement for å drive eller beholde det. Det har heller ikke den samme direkte sosiale og kulturelle betydning for enkeltpersoner som helsetreff har.

Jeg har gjennom dokumentstudiene vist til grupperinger som i fellesskap har arbeidet politisk for å få en egen museums-siida til regionen og til vedtak i både styret for Várdobáiki og Sametingets plenum. Denne prosessen har vært styrt og kontrollert. I lys av Scotts beskrivelse av hvordan institusjoner etableres, ser jeg at dette er en etablering i kategorien « agent based» (Scott 2008:94). Scott beskriver flere typer agenter som kan være i virksomhet under agent-basert institusjonaliseringer (Scott 2008:97-103), noe jeg har berørt under metode-kapitlet. Agentene i dette tilfellet ser ut til å ha vært blanding av ressurspersoner, organisasjoner, politiske grupperinger og andre interessegrupper.

En av informantene la også ord på dette i intervjuet når han snakket om museum:

“I en sånn oppbyggingsfase så trur æ det var helt nødvendig å ha ildsjelan med for å få detta tel, og æ trur jo og at folk fra detta område som satt på sametinget var viktig å ha i denna fasen.”

Her er både ildsjeler i nærmiljøet og samepolitikere fra regionen trukket frem som agenter. I dag er museet en viktig del av Várdobáiki med fast finansiering, flere stillinger og mange oppgaver. Omgivelsene tar museet for gitt og har forventninger til at museet skal bestå og ivareta lokal og regional historie og kulturformidling. Det har foregått en klar institusjonaliseringsprosess slik Scott (2008) beskriver den.

6.3 *Hvordan en institusjonaliseringsprosess kan beskrives*

En kortfattet oppsummering av min tidligere beskrivelse av institusjonaliseringsprosess i teori- kapittelet, er at det er en prosess som enten naturlig eller ved hjelp av agenter medfører at en virksomhet tilføres ulike verdier som sammen med aktiviteter og ressurser medfører at virksomheten oppfattes som meningsfylt og har et stabilt liv (Scott 2008).

Jeg har i kap. 6.1 og kap. 6.2 gitt to ulike eksempler på slike prosesser under Várdobáiki. Jeg har vist gjennom beskrivelser, eksempler og empiri hvordan museum og helsetreff er blitt institusjonaliserte deler av institusjonen Várdobáiki.

Når det gjelder museumsdrift ser det ut som om det er de regulative element som er mest framtreende. Vedtak, planer og samarbeidsavtaler er viktige. Totalt for Várdobáiki, gjør museet at virksomheten sikres bedre rammefinansiering, det medfører også sterkere samarbeid med andre. Gjennom plan for etablering av museumsvirksomhet ved Várdobáiki samisk senter er museet knyttet til Sametingets meldinger og vedtak og ICOMS (International Council of Museums) definisjon av museum.

Når det gjelder helsetreff har det også vært styrte prosesser med aktive enkeltpersoner som har deltatt. Men det kollektive, spontane element har hatt stor betydning. Leder for helsetreffene har hele tiden sørget for at deltakerne trekkes med både i planlegging og evaluering og det var nok også en viktig bakgrunn for det brevet som ble sendt fra brukerne til Sametinget. Dette brevet nevnes også med jevne mellomrom. Jeg antar at det har stor betydning for forholdet mellom brukere og tiltak. Enkeltpersoner setter tiltaket høyt og de har et eierforhold til det. Dette er også synlig fra utsiden. Jeg referer igjen til informanten som mener at det vil være en katastrofe om tiltaket legges ned.

Gjennom disse to eksemplene har jeg beskrevet hvordan deler av institusjonen Várdobáiki er institusjonalisert, begge eksemplene viser hvordan hvert tiltak har bidratt til at institusjonen som helhet fylles med forskjellige verdier ved siden av de rent tekniske som er nødvendig for at en virksomhet skal eksistere. Eksemplene viser at Várdobáiki som institusjon er skapt gjennom flere prosesser og over flere nivå. Avdeling for helsearbeid er skapt og institusjonalisert gjennom en naturlig prosess, mens museumsavdelingen er institusjonalisert gjennom en agentbasert prosesser. Agenter har vært privatpersoner, foreninger, politikere eller

organiserte grupper. Institusjonaliseringsprosessene har pågått parallelt. I følge datamaterialet har brukernes engasjement avgjørende betydning for om institusjonaliseringsprosesser blir vellykket eller ikke. Dette kan vi se har vært tilstede i institusjonaliseringsprosessene i senteret.

Jeg har tidligere vist at det er færre kognitive element til stede i institusjonalisering av museum enn i tilfellet med helsetreff. En av årsakene til det kan være at helsetreffene var noe helt nytt som ikke var gjort tidligere i det samiske samfunn, mens det allerede var eksisterende museer som skulle inn under en ny struktur og organisering.

Institusjonaliseringsprosessene ser ut til å ha foregått uten store vanskeligheter når de først er kommet i gang i begge tilfeller. De to eksemplene jeg har undersøkt er tydelig institusjonalisert og tiltakene er fyllt med verdier sett både fra omgivelsenes side og virksomhetens side (Selznick). I følge Johansen et al (2010) må man forvente at prosesser for å institusjonalisere elementer som allerede fra før hver for seg er bærere av institusjonell arv og logikk kan være krevende og langvarig. Institusjonalisering av samiske behov og interesser i samiske sentre kan være mindre krevende når prosessene først starter nettopp fordi særskilte samiske interesser tidligere ikke har vært gjenstand for institusjonalisering.

Et bilde på at det har skjedd en institusjonalisering knyttet til Várdobáiki finnes i det sitat hvor en informant forteller at de gangene hun føler at Várdobáiki er hennes, er når noen kritiserer senteret. Da blir hun sint som en løve. I følge Selznick (1997) er et slikt forsvar et kjennetegn på institusjonalisering.

7 Avslutning og konklusjon

I denne oppgaven ønsket jeg å se på hvordan interesser som finnes i et samisk lokalsamfunn kan institusjonaliseres gjennom et samisk senter. Jeg har tatt utgangspunkt i at det finnes samiske behov og at det var etablert en samisk organisasjon som med formål å være et redskap for å nå et bestemt mål.

Min problemstilling var: Hvordan kan et samisk lokalsamfunns interesser identifiseres og institusjonaliseres gjennom et samisk senter?

Mine forskningsspørsmål var en operasjonalisering av problemstillingen: Hva er samiske lokalsamfunn og samiske interesser? Hva anses som viktige pilarer i en samisk institusjon og hvordan kan en institusjonaliseringsprosess beskrives? Jeg har brukt Várdobáiki samisk senter som case i undersøkelsen. Mine funn viser at det har foregått en institusjonalisering i virksomheten og funnene viser hvilke verdier som har vært viktige i prosessene.

Resultatet av undersøkelsen kan også sees på som en beskrivelse, eller oppskrift på hvordan en bevisst kan arbeide med å få en etablert virksomhet, en ønsket institusjon til å bli fylt med verdier slik at den blir en del av omgivelsene på en slik måte at den blir det som omtales som en institusjon i institusjonell teori.

7.1 Sammenheng mellom samiske lokalsamfunn, verdier og pilarer i institusjoner

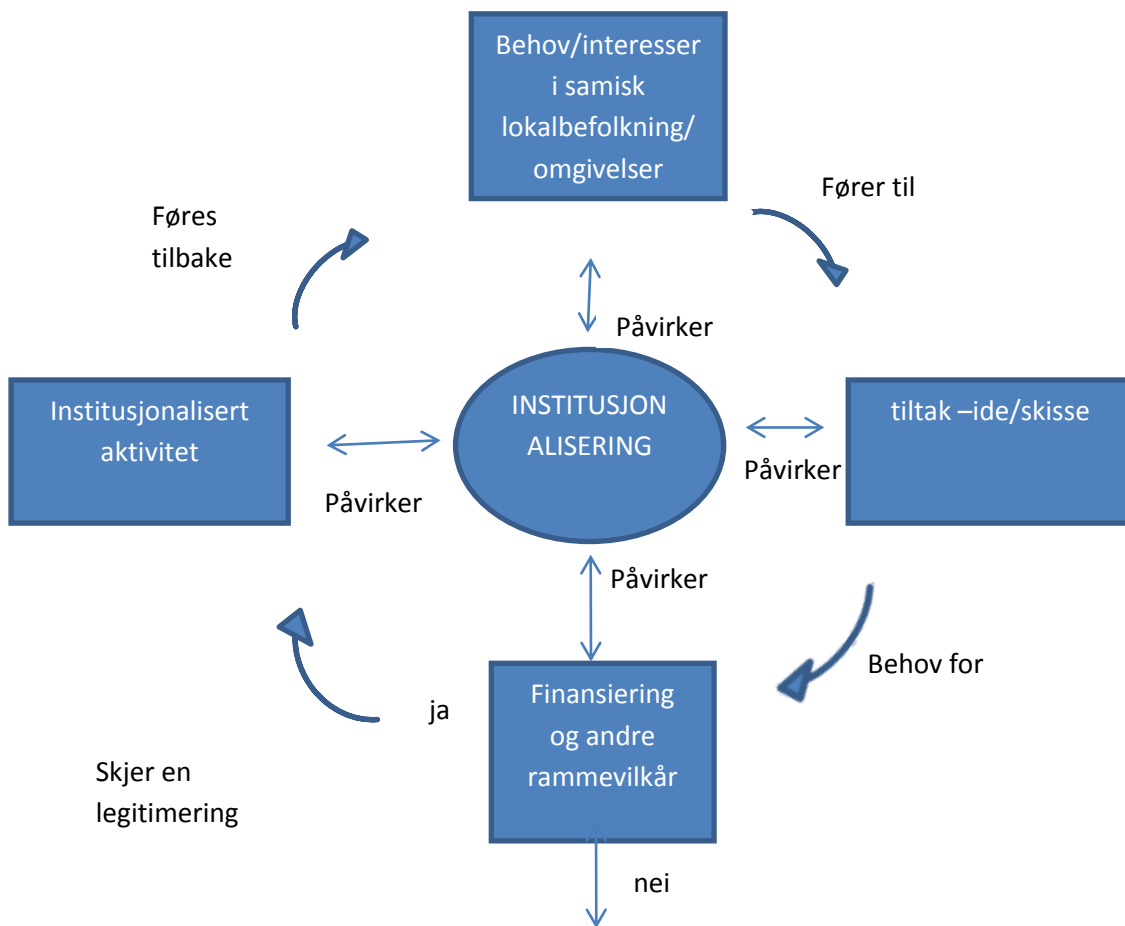
Mine funn viser at samiske lokalsamfunn kan defineres på flere måter. Mine informanter har i stor grad knyttet begrepet til mennesker. Det er i tillegg knyttet til områder hvor det har bodd og bor samer og at disse har en bevissthet om at de selv og andre er samer. Det kan likevel også være områder hvor det er nyere bosetning med samer. Samiske interesser knyttes i hovedsak til den offentlige definisjonen som også brukes i grunnloven om tilrettelegging og styrking av samisk språk, kultur og samfunnsliv. Samiske interesser og verdier er ikke «hugget i stein», de endrer seg over tid. En oppsummering kan være slik jeg har sitert en av mine informanter på, at samiske interesser spesielt dreier seg om kulturelement som kan oppleves truet av andre kulturer.

Gjennom mine funn har jeg vist at alle tre pilarer, regulative, kognitive og normative er til stede i et samisk senter. Gjennom dataanalyse har jeg sett at det er spesielt mange kognitive verdier knyttet til et samisk senter, men også at for eksempel regulative og kognitive pilarer henger nøye sammen. Dataene viser at eierskap, om ikke rent bokstavelig så i alle fall følelsen og oppfattelsen av eierskap, er viktig. Informantene har gitt klart uttrykk for at følelsen av å eie har nær sammenheng med å ha et sterkt engasjement.

Jeg har vist at personer med tilknytning til organisasjonen, ansatte, brukere og eiere føler et sterkt engasjement i forhold til senteret. Dette har stor betydning for institusjonen. Mine funn viser også at omgivelsene rundt Várdobáiki har forventninger til det samiske senteret og tro på at det har betydning for samisk kultur. Omgivelsene forventer at Várdobáiki skal ivareta samiske verdier og være en samisk arena hvor de kan komme med egne behov og et sted hvor de føler seg inkludert som enkeltmennesker.

7.2 En praktisk modell som viser hvordan institusjonaliseringsprosesser kan foregå

Gjennom analyse av datagrunnlaget har jeg sett at det er et mønster for hvordan interesser og behov i de samiske lokalsamfunn blir institusjonalisert inn i et samisk senter. Jeg har ut fra det utarbeidet en praktisk forenklet modell som beskriver hva som skjer. Modellen omfatter interesser og prosesser som er aktive under en institusjonalisering av samiske behov/interesser innenfor en organisasjon. Figuren viser at det finnes en del behov eller samiske interesser, uttalte eller u-uttalte, i det samiske samfunnet. Rent praktisk blir disse behovene meldt til eller fanget opp av et samisk senter og blir fulgt opp derfra. Gjennom organisasjonen, det samiske senteret, vil ideen bearbeides og beskrives og ende opp eksempelvis som en prosjektbeskrivelse. Når tiltak er beskrevet oppstår behov for å få på plass finansiering og andre rammevilkår. Hvis finansiering oppnås betyr det samtidig at det meldte behovet er legitimert. Deretter skal resultatet av prosessen tilbakeføres til brukerne.

Figur 3: Praktisk modell for institusjonalisering

Figuren er forenklet ved at det ikke viser alternativer til hva som skjer når man ikke oppnår finansiering. Her er bare skissert at “nei” betyr ikke-institusjonalisert aktivitet, men et nei til finansiering fører ofte til at det settes i gang alternative prosesser for å få til finansiering, det er ikke synliggjort i figuren. Alle prosessene er med på å påvirke institusjonalisering, samtidig som institusjonen påvirker prosessene. Ved at brukere, ansatte, eiere og de som legitimerer prosessene gjennom finansiering trekkes inn, er det i seg selv en grunn til å forvente at resultatet blir en institusjonalisert del av senteret, noe som vil vise seg over tid.

7.3 Oppsummering

Jeg har gjennomført undersøkelsen i omgivelser jeg kjenner godt og i forhold til et senter som jeg har inngående kjennskap til. Ved valg av utvalg har jeg kunne bruke min kjennskap til ulike personer og velge personer som jeg anså ville gi meg god empiri til å dekke de ulike

forskningsspørsmålene mine. Dette anser jeg som element som styrker undersøkelsen min. Datagrunnlaget har vært godt og variert. Jeg har basert undersøkelsen på et anvendbart teoretisk fundament og funnet at det parallelt har pågått flere klare ulike institusjonaliseringsprosesser i tilknytning til senteret. Det er rimelig å anta at det vil være lignende prosesser ved andre sentre og oppgaven vil kunne gi en forståelse av tilsvarende mekanismer i andre samiske områder.

For å få en bedre forståelse av institusjonaliseringsprosesser ville det vært interessant å se resultater av tilsvarende forskning gjort på andre samiske institusjoner.

Mine funn viser at det er særdeles viktig å lytte til og ta på alvor aktørene i det omkringliggende samfunn når man skal få til en institusjonalisering. En etablering av et samisk senter uten å ha støtte og feste i det samiske lokalmiljøet vil kunne være årsaken til at det samiske lokalsamfunnet og institusjonen ikke kommuniserer og den etablerte organisasjonen vil kunne bli som en samisk øy i et samisk lokalsamfunn.

Referanseliste

Andenæs, J: *Statsforfatningen i Norge*. 8. utgave, Oslo 1997

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2008): *St. meld. Nr. 28, (2007-2008)*,
Samepolitikken, Oslo

Arthur, W.B (1994) *Increasing Returns and Path Dependence in the Economy*. Ann Arbor:
University of Michigan Press

DiMaggio, P., J. (1988) Interest and agency in institutional theory. I: *Institutional Patterns
and Organizations: Culture and Environment*, red L. G. Zucker (s. 3-21) Dambridge,
MA:Ballinger

Easterby-Smith, M, Thorpe, R. og Jackson, P. R. (2008): *Management Research*, London:
SAGE Publications Ltd

Eriksen, A. R. (2009) “*Mon val vuorrástuvam duoinna nuortasámegiellain*”: Ufuohta ja Oarje
Romssa suopmana gullelašvuolta davvisámegillii ja julevsámegillii. Mastergradsoppgave,
Romssa Universitehta

Eriksen, E., H. (red.). (2003) *Árvvut Árvo Vierhtie Samiske verdier*, Karasjok: Davvi Girji

Hatch, M. J. (2001): *Organisasjonsteori*, Oslo: Abstrakt forlag

Jacobsen, D.I. og Thorsvik J. (2007): *Hvordan organisasjoner fungerer*. 3.utgave, Bergen:
Fagbokforlaget

Johansen, S. T., Olsen, T. H., Solstad, E & Torsteinsen,(2008). Ledelsesutfordringer i hybride
organisasjoner: forslag til et teoretisk rammeverk, *Nordiske Organisasjons-Studier* 3(12), 8-29.

Myrvoll, M. (2010) «Bare gudsordet duger»: Om kontinuitet og brudd i samisk virkelighetsforståelse, Doktoravhandling, Universitetet i Tromsø

Nymo, R. (2011) *Helseomsorgssystemer i samiske markebygder i Nordre Nordland og Sør-Troms*: Praksiser i hverdagslivet. En skal ikkje gje sæ over og en ska ta tida til hjelp, Doktoravhandling, Universitetet i Tromsø

Scott, W. R. (2008): *Institutions and organizations*. 3.utgave, California: SAGE Publications, Inc

Selznick, P. (1997): *Lederskap*, Otta: Tano Aschehoug.

Storm, D. (2008): Gressmyrskogen – En bygd på Senja: Bosetningsmønsteret i markebygdene 1700-1900, *Senter for samiske studier, Skriftserie nr 15*.Tromsø: Senter for samiske studier

Dokument

Dalbakk, Odd (prosjektleder) (1998): *Forprosjektbeskrivelse av samisk kultursenter i Ofoten- og Sør-Troms regionen*

Várdobáiki, *Museumsplan* (2006)

Várdobáiki, *Plan for etablering av museumsvirksomhet*, (2009)

Sametinget, *Delutredning for museum i Nordre Nordland og Troms*,(u.å), Sametinget

Nettressurser

Grunnlovens § 110A (1988) Tilgjengelig fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/1999/nou-1999-22/8/2/2.html?id=142017>

[lastet ned 6.11.2012]

Kalstad, J. A. (1992): *Samiske regioner i Norge*, trykt som vedlegg 1 i: Samene i Europa, kommunaldepartementet, Oslo. Tilgjengelig fra :

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/nouer/1995/nou-1995-6/21.html?id=140064> [lastet 03.02.13]

Márkomeannu <http://www.markomeannu.no/norsk/ommarkomeannu.html>, [lastet ned 8.6.2013]

Sameloven (Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold) Tilgjengelig fra: <http://www.lovdatab.no/all/nl-19870612-056.html> [lastet 14.02.13]

Nygaard, V, Balto, Á. M. V., Solstad, M., Solstad K.J. (2012):*Evaluering av samiske språksentre*, Norut rapport 2012:16 Alta: Norut, Tilgjengelig fra: http://www.sametinget.no/content/download/1901/18078/version/3/file/Norutrapport_2012_6_r.pdf [lastet ned 03.02.13]

Sametinget (2012) *Sametingets budsjett 2013*, Karasjok: Sametinget, Tilgjengelig fra: <http://www.sametinget.no/content/download/2526/23903/version/7/file/Sametingets+budsjett+2013+-+vedtatt+29.12.2012+-+norsk.pdf> [lastet ned 12.5.2013]

Sametinget, *Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling* (2008), Sametinget <http://www.sametinget.no/Dokumenter> [lastet ned 5.6.2013]

Figurliste

Figur 3: Institusjonaliseringsprosesser i en organisasjon.....	12
Figur 4: Várdobáiki museum har samisk museumsansvar for Sør-Troms og Nordre Nordland, inkludert Lofoten og Vesterålen.....	54
Figur 5: Praktisk modell for institusjonalisering.....	63

Vedlegg 1: Intervjuguide

Innledning : Informasjon om undersøkelsen, utdeling av skriftlig informasjon

	DEL A (spørsmål mest relatert til kognitive element)
1.	Hva tenker du på når jeg sier samiske lokalsamfunn?
2.	Hvem bør definere samisk lokalsamfunns interesser og utviklingspotensialer.
3.	Har du tenkt på typer behov eller interesser for eller blant den samiske befolkningen? EVENT OPPFØLGING: Kan du gi eksempler på noen spesielle samiske interesser
4.	Hva tenker du på når jeg sier samiske lokalsamfunn?
5.	I oppgaven vil jeg bruke Várdobáiki som eksempel. Kan du si noe om hvilket forhold du har til Várdobáiki (oppfølging: Kan du på noen måter identifisere deg med Várdobáiki?)
6.	Hvilken holdning tror du at samer i regionen har til senteret?
7.	Hvilken betydning har det for senterets rolle
8.	Hvem er målgruppen for et samisk senter.
9.	Har du noen tanker om hvordan Várdobáiki kan involvere brukere/målgruppe i senteret
10.	Kan du gi eksempler på oppgaver som Várdobáiki har overtatt eller videreført fra tidligere pressgrupper/foreninger eller foreninger. Event. oppfølging: Har du noen tanker om det, har det for eksempel positiv eller negativ effekt på engasjementet hos enkeltpersoner?
11.	Kan du tenke deg områder du behovet for samiske foreninger og frivillige organisasjoner har endret seg etter at Várdobáiki ble etablert.
12.	Har du tanker om samarbeid mellom samisk senter og andre samiske organisasjoner? DEL B (Mest relatert til normative element)
13.	Kan du nevne noen eksempler på verdier som bør være fremtredende i et samisk senter?
14.	Hvordan skal disse verdiene fremheves?
15.	Har du noen tanker om hva Várdobáiki bør jobbe med i fremtiden?
16.	Hvordan kan man evaluere om Várdobáikis aktiviteter er verdsatt eller vellykket?
17.	Hvem mener du bør være samarbeidsparter til et samisk senter?
18.	Kan du se for deg at det samiske senteret kan ha en rolle i forhold til offentligheten, kommunene og fylkene på vegne av den samiske befolkningen?

	DEL C (Mest relatert til regulative element)
19.	Vet du hvordan Várdobáiki er bygd opp og organisert?
20.	Tror du at organisering som andelslag har påvirket oppbygging og drift av Várdobáiki?
21.	Burde Vardobaiki hatt mer formelt samarbeide med andre, kan du gi eksempler?
22.	Kjenner du til hvordan senteret finansieres? Har du eventuelt noen kommentarer til det?
23.	Hva tror du styrer aktiviteten/fokusområder ved Várdobáiki?
24.	Har du noen tanker om Sametingets rolle til et lokalt samisk senter?
25.	Várdobáiki har et stort virkeområde, mest Evenes og Skånland som er vertskommuner. I hvor stor grad burde det vært etablert formelt samarbeid mellom senteret og kommunene? OM spesielle aktiviteter Helsetreff:
26.	Har du kjennskap til Várdobáikis helsetreff? (Hvis de ikke kjenner til det blir de neste to spm mindre relevant)
27.	Vet du noe om innholdet i et vanlig helsetreff?
28.	Har du noen tanker om hvordan helsetreff kunne vært bygd opp på en annen måte.
29.	Har du tanker om hva helsetreff har bidratt med for målgruppen? (event oppfølging: synes du dette tiltaket bidrar til å nå VB -visjoner?)Er dette et tiltak som du mener bør fortsette ?
30.	Museum Vet du noe om den siste etableringen under Várdobáiki ? (forklare hva jeg mener hvis de ikke kjenner til den)
31.	Har du noen tanker om betydningen av å knytte et museum til et samisk senter? AVSLUTTENDE DEL Nå nærmer vi oss avslutning . Bare et par generelle spørsmål.
32.	Har du noen tanker om hvordan Várdobáiki burde arbeide videre med revitalisering og ivaretagelse av samisk språk og kultur?
33.	Har du andre kommentarer, om det som har vært snakket om eller annet. Er det noe du vil si i tillegg?

Vedlegg 2: Informasjon til informanter

Kjersti Myrnes Balto

Tlf: 41 50 35 29

Informasjon til deltakere i intervju i forbindelse med masteroppgave

Jeg er masterstudent i ledelse ved høghskolen i Harstad og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for oppgaven er samiske institusjoner, og jeg skal undersøke på hvilken måte en kan sikre ivaretagelse av samiske interesser gjennom nye samiske institusjoner. Jeg er interessert i å finne ut om det bestemte element, visse krav, handlinger som har spesiell betydning i institusjonalisering av samiske interesser. Várdobáiki samisk senter vil brukes som eksempel.

For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervju 8-10 personer. Spørsmålene vil dreie seg om tanker om Várdobáiki samisk senter, om samiske interesser og ivaretagelse av samiske interesser. Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta omtrent en time.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli slettet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen 6 desember 2012.

Hvis det er noe du lurer på kan du kontakte meg på 41 50 35 29, eller sende en e-post til Kjersti.balto@gmail.com. Du kan også kontakte min veileder Trude Høgvold Olsen ved Institutt for økonomi- og samfunnsfag ved Høghskolen i Harstad på telefon 77058223, mail trude.olsen@hih.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Med vennlig hilsen

Kjersti Myrnes Balto